

Probus Delft '81

1981-2021

Probus Delft '81

1981-2021

als paddenstoelen

groeit en bloeit onze Probus

nu al meer dan veertig jaar

Inhoudsopgave		pagina.
Eerste uitnodiging		4
Voorwoord		5
Ajo Duymaer van Twist	Bestek '81	6
Bart Lindner	Afscheid van de auto	8
Els Kemper	Naar een nieuw krantengebouw	10
Frank Elshof	De heks van Maliskamp	12
Frits Warnar	Herinneringen aan 1981	14
Gea de Groot	Naar een ander huis	16
Gerke Kok	Twee bouwwerken eruit gelicht	18
Han Ligteringen	's Werelds grootste golfbreker	20
Hans de Lint	Terugkeer uit Nigeria, naar Rijswijk	22
Hans Turksma	De smaak van vanilleijs	24
Harry van Heesewijk	Trouwen in de kou	26
Henk Koekoek	Een verhuizing naar Nederland	28
Ineke Gooskens	Het minderhedenbeleid in Amsterdam	30
Irene Groeneweg	Terug in de schoolbanken	32
Jan van de Donk	Promotie in 1981	34
Jan Vlek	Een reis naar Canada	36
Jan Vreeburg	Jeugdige Onbezonnenheid	38
John Schmitz	Over promotieonderzoek, kruisraketten en een big band	40
Joop Wagner	Autopech in Duitsland	42
Joris van Bergen	Tegenslag en ruimte voor iets nieuws	44
Margreet de Pater	Oudste dochter kwam in 1981	46
Margreet Hogeweg	Over netvliesloslatingen in Nederland en staaroperaties in Pakistan	48
Maurice Peereboom	Het jaar van mijn doctorsbul	50
Mechtild de Jong	Op de bres voor Vijfherenlanden	52
Monique Kromhout	Een cultuurschok in 1981	54
Monique van Smaalen-Croes	Het opschrijfboekje	56
Peter Verheijen	Wat vertellen Probus-lezingen	58
Petra Steuteknuel	Geen internet? Terug naar de oude schrijfmachine	60
Pieter van der Kuur	Kiplanning en Kroning	62
Rein Saariste	Wat ons bezig hield in 1981	64
Richard Mentink	Ruiverkaveling of juist niet	66
Rien de Bruin	Dagelijks naar de Zuidas	68
Ruud Hosman	Vliegsimulatie voor piloten	70
Walter Kickert	Mijn herinneringen aan het jaar 1981	72
Willem Merens	Leven zonder werk?	74
Willem van Gorkum	De weg naar wokeness	76

1

PROBUS CLUB DELFT II

L.S.

Hiermede hebben wij het genoegen u uit te nodigen voor de eerste lunch-
bijeenkomst van de Probus Club II op dinsdag 5 mei a.s. in het Hof van
Jesse, Burgwal 50 alhier.

Wij verwachten u tussen 11.45 en 12 uur.

De weleerwaarde heer Y.R.H.J. Roosjen, pastoor van de Oud-Katholieke
Kerk te Delft, zal spreken over Einde of nieuw begin.

Met vriendelijke groet,

H. Sterk.

C. Postma.

Delft, 28 april 1981.

Maerten Trompstraat 36,

Tel. Huis 015-567614.

Kantoor 015-121033, tstl. 134.

Uitnodiging eerste lunchbijeenkomst in 1981

Voorwoord

Van Nu naar Toen: een sprong terug van veertig jaar

Hoe kijken wij, de huidige leden van Probus Delft '81, terug op het jaar 1981, het jaar waarin onze club werd opgericht, de tweede van de drie Probusclubs in Delft? ¹

TOEN is veertig jaar geleden – de leden van toen zijn er niet meer. Je wordt immers pas lid van Probus na je pensionering.

Wij, de leden van NU, waren toen veertig jaar jonger en stonden midden in ons werkzame leven. Wat wij toen deden, waar we leefden, hoe we in de wereld stonden en wat we meemaakten, toen in 1981, daar gaan onze verhalen in dit lustrumboekje over.

Zo krijgt de lezer een beeld van de diversiteit van onze club gepensioneerde Delftenaren: van onze achtergronden, ervaringen en herinneringen aan gebeurtenissen, die zo'n vier decennia geleden plaatsvonden.

Verrassende en boeiende verhalen, soms herkenbaar, zeer divers en vaak informatief. En wat hebben we met z'n allen veel meegemaakt en zien veranderen in die veertig jaar!

Als werkgroep “lustrumboekje”, wensen wij onze leden veel leesplezier toe!

Ineke Gooskens
Els Kemper
Han Ligteringen

Excursie (met partners) Tiengemeten 2021

---

¹ Zie voor doel en functie van onze Probusclub de site <https://delft81.probus-nederland.nl>.

Bestek '81

Ajo Duymaer van Twist

Dit jaar 2022 is een belangrijk jaar. Wij bestaan 40 jaar! Dat vieren we, al zijn we een jaar te laat. Corona is de oorzaak of beter het Covid-19 virus. De leden van nu hoef je niet uit te leggen waarom we het niet in 2021 hebben gevierd. Een ongekende pandemie waardoor het dagelijks leven stil kwam te liggen. Wereldwijd werden we geconfronteerd met grote gezondheidsproblemen.

Wat zouden de leden van Probus '81 over 40 jaar weten van Corona van nu. Het virus zal dan goed te bestrijden zijn. Als je de leden dan vraagt naar Covid-19 en de Corona periode, zullen ze een vragend gezicht opzetten. Kennis daarover is niet meer actueel. Het is geschiedenis geworden. En het verdwijnt als steeds kleiner wordend onderwerp in de historie.

In 1981 was ik werkzaam op het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid.

Bestek '81 was een nota waarin het kabinet van Agt in 1978 zijn bezuinigingsplannen formuleerde. Bestek '81 was de opvolger van de 1% nota van het kabinet Den Uyl. Het bevatte een pakket van 10 miljard gulden aan ombuigingen, waarvan 6,7 miljard moest worden bezuinigd op de sociale zekerheid.

Het kabinet Van Agt erfde een ontsporende verzorgingsstaat van het kabinet Den Uyl. Toen zich in 1979 een tweede oliecrisis voor deed ontwikkelde de economie zich dramatisch. In maart 1979 verscheen een tussenrapportage, waarin met name een verslechtering van de betalingsbalans werd gesignaleerd en een oplopend financieringstekort. De inflatie die aan het begin van de kabinetsperiode juist iets begon te dalen, steeg van 4,1% in 1978 naar 6,7% in 1981.

Hoofddoelen van Bestek '81 waren het terugdringen van de werkloosheid tot maximaal 150.000 personen in 1981, het in de hand houden van lonen en inflatie, verhoging van de winsten van het bedrijfsleven en het garanderen van de koopkracht van lage en modale inkomens.

Demonstratie tegen Bestek '81 in Utrecht, 1978 (foto Rob Croes, Anefo)

Bestek '81 was een nota van ruim 200 pagina's. Het plan stuitte op hevig verzet in de samenleving. Van de uitvoering kwam weinig tot niets terecht, ook al omdat Lubbers als fractievoorzitter de tijd nog niet rijp achtte. Na twee jaar kreeg de minister van Financiën, Andriessen, er genoeg van. Hij diende in 1980 zijn ontslag in; hij kon naar eigen zeggen zo niet werken.

Het is leuk dat dit boekje verschijnt waarmee verleden en heden een klein, eigen plekje krijgen.

Afscheid van de auto

Bart Lindner

Het jaar 1981 bracht ons betrekkelijk weinig vermeldenswaardige gebeurtenissen.

Onze tweeling Herbert en Herman werd 6 jaar en ging naar de eerste klas van de lagere school. Dochter Iris werd 4 jaar en mocht in oktober naar de kleuterschool. Mijn werk op school en Irene's werk thuis (veel huishouden en niet veel tijd voor het maken van kunst) gingen hun gangetje, zoals in andere jaren.

Daarentegen vond in het jaar 1980 wél een ingrijpende gebeurtenis plaats. Op de terugweg van vakantie werden we keihard van links aangereden door een automobilist die niet oplette. Onze auto - de Renault 4-GTL- total loss en wij allen naar het ziekenhuis. Gelukkig is de familie er wonderwel met slechts lichte verwondingen vanaf gekomen.

Dit auto-ongeluk gaf wel aanleiding tot bezinning over de noodzaak van ons autobezit. Kinderen konden naar school op loopafstand, winkels en voorzieningen waren vlak in de buurt, mijn werk op fietsafstand, de grote steden

op treinafstand. Familie was in het algemeen goed met openbaar vervoer bereikbaar. Alleen de vakanties....

Eind 1980 besloten we géén nieuwe auto aan te schaffen en het geld van de verzekering te steken in het verbouwen van de keuken.

In 1981 gingen we met drie kinderen zonder auto op vakantie. We huurden een boerderijtje in het Twentse Diepenheim. We brachten met een geleende bestel-eend fietsen en bagage over, en gingen de dag daarna met het openbaar vervoer erheen. De tweeling kon al goed fietsen en Iris kon achterop bij één van de ouders.

Het werkte prima en we hadden drie mooie weken in een hele andere omgeving dan het centrum van Delft. Fietsten naar een openluchtwembad in Markelo en langs de prachtige havezaten, buiten eten op het tamelijk uitgestrekte erf, bezoeken aan omliggende dorpjes, picknicken in het bos enz. Ook in 1982, en daarna nog een aantal malen, hebben we de zomervakantie doorgebracht in een gehuurd of geruild huis. In latere jaren wilden we wel weer met het gezin kamperen in het buitenland, en dan was het huren van een auto een goede oplossing.

Zo is in 1981 ons leven zonder autobezit begonnen en dat is ruim 40 jaar goed gegaan. Veel lopen en fietsen is goed voor de gezondheid, en eigenlijk gebeurde het verrassend weinig dat we wegens heel slecht weer naar de auto verlangden.

Naar een nieuw krantengebouw

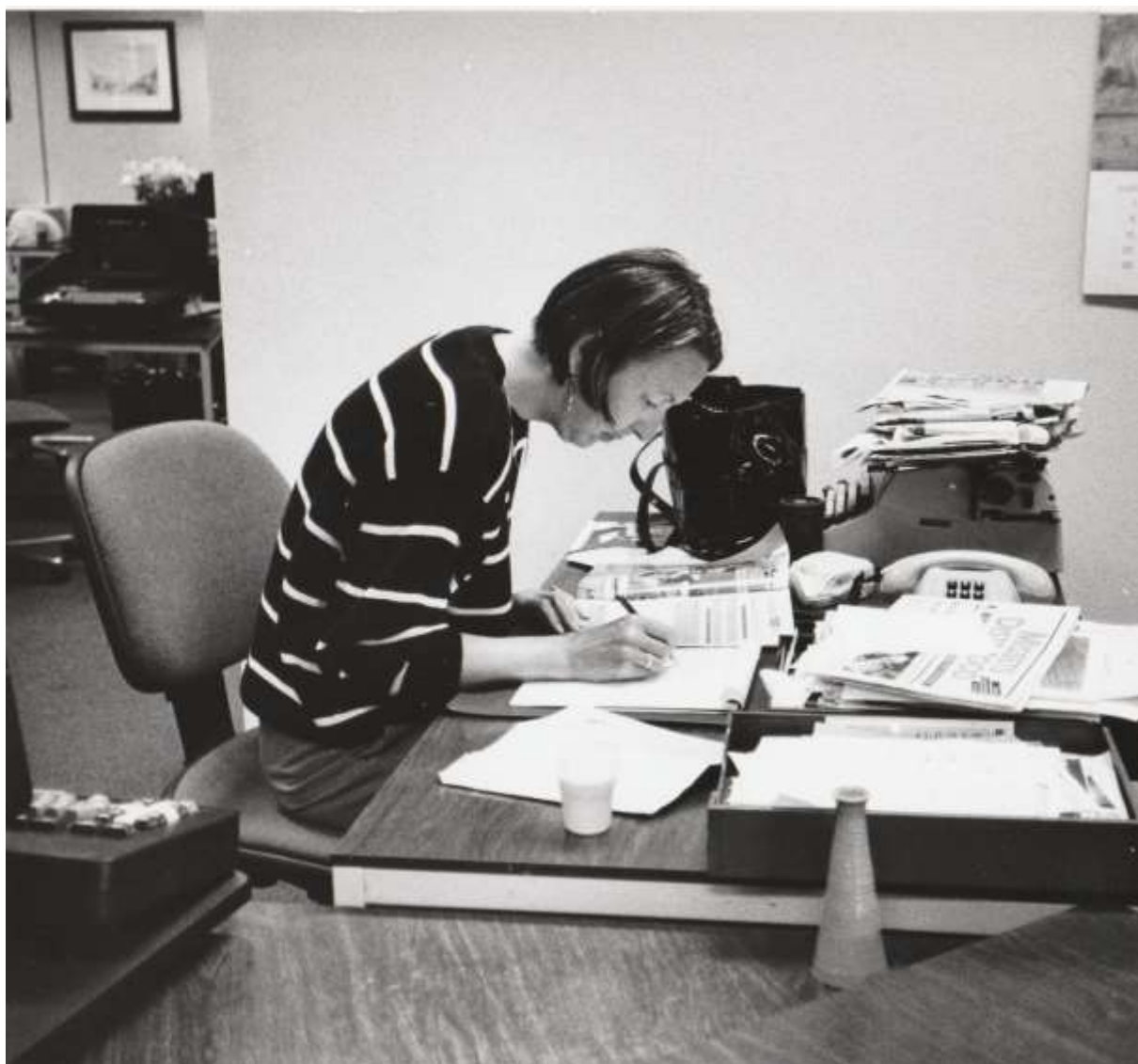
Els Kemper

Het is overdreven om te zeggen dat ik mijn hele leven in krantengebouwen heb doorgebracht, maar zo voelt het wel een beetje. Het begon in 1961 bij de Delftsche Courant die gehuisvest was in een 19de-eeuws schoolgebouw aan de Verwersdijk, hartje Delft. Dertien jaar later – 1974 – verhuisde ik naar de redactie van de Haagsche Courant, aan de Wagenstraat in Den Haag. Alweer midden in de stad, op de plek waar die krant was opgericht. Uitgever Sijthoff was succesvol en liet in de jaren 1933-34 een groot nieuw gebouw neerzetten. Het had op de hoek (Grote Marktstraat/Wagenstraat) een soort ronde ‘toren’ met groene koepel erop.

Op de begane grond aan de kant van de Grote Marktstraat stond de drukpers van de krant. Door grote etalageruiten kon je het dagelijkse drukken volgen. Een ander fenomeen in dit gebouw was het Planetarium, met heelal en zonnestelsel onder die groene koepel. Het werd indertijd geopend door Prins Hendrik. Zelf ben ik er nooit geweest, wat misschien wel een beetje dom is. In 1976 brak er brand uit en werd het gesloten. De krantengebouwen van Delftsche Courant en Haagsche Courant verschilden sterk van elkaar in grootte, maar de overeenkomsten waren groot. Ze waren oud en door de jaren heen was er veel veranderd en/of bijgebouwd. Het waren doolhoven, waarin je de weg moest weten. Kruip door, sluip door. De Delftsche Courant had aan de achterkant een fietsenstalling in de Pluympot. Om daar te komen moest je over de ‘administratie’, langs de kassier in glazen hok, door een oud gymlokaal dat als kantine dienst deed (en waar ‘s avonds een amateurversie van de Kilima Hawaiians repeteerde), hup trap af, langs de drukpers die hier verdekt stond opgesteld, en naar buiten. Naar de vrijheid of naar de dichtbijge schouwburg voor een klus. Niemand die je weg had zien gaan.

Bij de Haagsche Courant werd je altijd gezien, al was het maar doordat je met meerdere collega’s in de publiekshal bij het twee-persoonsliftje stond te wachten. Alleen via een niet uit te leggen route, die naar een donkere HC-garage aan de Gedempte Burgwal leidde, bestond de kortste weg naar de geparkeerde auto. Je kon natuurlijk ook naar de tram. Die kortste weg liep via de Bijenkorf. “Daar koop ik altijd voordeeltjes”, zei ooit iemand, zonder te begrijpen hoe nadelig dat kon zijn.

Aan dat alles kwam in 1981 een eind. Toen verhuisde de Haagsche Courant naar een gloednieuw gebouw in de Plaspoelpolder. Alles werd overzichtelijk. Elke verdieping dezelfde plattegrond. Drie ruime liften tot je beschikking. Een riant grote redactiezaal, waar rokers werden verbannen en de lucht werd ververst. Een aantrekkelijk ‘bedrijfsrestaurant’, waar soms zelfs oesters te koop waren.

Aan het werk in een moderne redactiezaal, 1981

Alleen, de Bijenkorf was ver weg. De drukte van de stad, met het nieuws op straat, ook. Ineens was de 'romantiek' van rommelgebouwen verdwenen. We werden modern.

De heks van Maliskamp

Frank Elshof

1981, het oprichtingsjaar van Probus '81 Delft, woonde ik met mijn partner Josée in het landelijke Brabantse dorp Schijndel in een klein boerderijtje. Toentertijd was ik werkzaam als afdelingshoofd in psychiatrisch ziekenhuis Coudewater in Rosmalen.

Het Landgoed Coudewater was sinds 1870 in gebruik als psychiatrische inrichting. Het landhuis, dat in de huidige vorm een 19de-eeuwse architectuur vertoont, is gelegen in een zeer fraai park in landschapsstijl.

Het landgoed is gesitueerd in de driehoek Den Bosch-Rosmalen-Berlicum in een prachtig bosrijk gebied. Op het terrein zijn in de loop van de jaren verschillende paviljoens gebouwd waar de vrouwelijke psychiatrische patiënten woonden en ook werden behandeld.

Zoals gezegd werkte ik toen als afdelingshoofd van het paviljoen Willibrorda. Er verbleven ongeveer 25 dames die zeer zelfstandig waren en al lang in het psychiatrisch centrum verbleven. Eén van de bewoners was Tonia, een 75-jarige dame. Ze was zo krom als een hoepel en schuifelde als het ware in een hoek van 90 graden door de omgeving.

Paviljoen Willibrorda

Tonia ontbeet 's morgens in het paviljoen en vertrok daarna voor lange wandeltochten door de omgeving. Oorspronkelijk kwam ze uit Maliskamp, een kleine buurtschap in de omgeving. Ze sprak in het regionale Brabantse dialect. Haar grootste genoegen was om 's avonds, voor het naar bed gaan, een fles bessenjenever uit haar kleerkast te pakken en dan in de dop van de fles een scheutje alcohol te gieten en dat met zichtbaar genot op te drinken. Het dagelijks 'muffelke' was haar finest hour.

Op een dag kwam Tonia zeer opgewonden naar me toe en vertelde dat er een boek was verschenen waarin een verhaal stond dat de belevenissen van de "heks van Maliskamp" beschreef. Tonia had dit gehoord van een van de bewoners uit Maliskamp en die had erbij verteld dat het over haar ging. Heb haar zelden zo woedend gezien. De schrijver zou in Berlicum wonen.

Wat hiermee te doen?

Heb Tonia beloofd op zoek te gaan naar de schrijver. Het bleek de in de regio redelijk bekende schrijver-verteller-zanger Cor Swanenberg uit Berlicum te zijn. Cor Swanenberg was leraar Engels en Duits en publiceerde een groot aantal boeken, die meestal over Brabant gingen, waarvan ongeveer de helft in het dialect. In 1979 was er een boekje verschenen, "Krèk wèk wó", waarin het verhaal over de heks van Maliskamp was opgenomen. Het verhaal vertelt over een rondzwerende vrouw, klein, krom, met een haakneus, die in de omgeving van Maliskamp zou zorgen voor de ziekte van vee en kinderen. Kinderen waren dan ook bang voor haar. Kortom geen fraai beeld.

Heb telefonisch contact met Cor Swanenberg opgenomen en hem uitgelegd dat zijn verhaal mogelijk Tonia van der Heyden zou betreffen. Swanenberg was erg geschrokken en vertelde dat hij dit verhaal uit de overlevering van oude mensen in de buurt had gehoord, een vorm van oral history en hij dit verhaal aan het papier had toevertrouwd. Kortom, het leek ons het beste dat hij in een gesprek met Tonia een en ander zou toelichten.

Op een namiddag zijn we naar Cor Swanenberg gegaan en onder het genot van koffie en een worstenbroodje heeft hij verteld dat hij op geen enkele wijze Tonia wilde beledigen. Sterker nog, hij wist niet dat de heks van Maliskamp nog zou leven. Tonia zelf was enigszins gerustgesteld, hoewel nog wat opgewonden. Ze kreeg een exemplaar van het bewuste boekje cadeau.

Hoe liep dit nu af?

Tonia werd regelmatig door Cor Swanenberg uitgenodigd waarbij ze de bron was voor vele lokale verhalen uit het verleden. En tot aan haar overlijden op 85-jarige leeftijd ontving ze iedere maand een fles bessenever van de auteur.

Herinneringen aan 1981

Frits Warnar

Medio 1978 begon mijn opleiding tot inspecteur van politie aan de Politieacademie in Apeldoorn. Het was een vierjarige HBO-opleiding. Na 2½ jaar theoretische vorming moesten de studenten gedurende een jaar praktijkstages lopen.

Na veel lessen over strafrecht, staatsrecht, sociologie, wapenleer, enzovoorts, in de bossen van Apeldoorn, stond ik te trappelen om het volle leven te stappen. Mijn stagejaar was het jaar 1981. In dat jaar werd ik 21.

De eerste stage was de zogeheten agentenstage. Het doel daarvan was om ervaring op te doen als (hoofd)agent in de uniformdienst. Als adjunct-inspecteur, met de bevoegdheden van een (hoofd)agent, heb ik de eerste zes maanden van 1981 full-time meegedraaid in de surveillancedienst van de gemeentepolitie Delft. Voor die tijd kende ik Delft helemaal niet. Ik had Delft als stageplaats gekozen omdat het mij een stad leek waar het nodige te doen was en die toch overzichtelijk was. Het werd een veelbewogen periode, goed voor levendige herinneringen.

*Beëdiging door de korpschef Bakker van Delft, in burgerkleding.
Ik sta rechts in beeld (januari 1981)*

De tweede stage, die direct aansloot op de eerste, betrof de zogeheten brigadier/inspecteur stage. Tijdens die stage werden taken verricht die behoren bij de functies brigadier, respectievelijk inspecteur van politie.

Deze stage heb ik in de tweede helft van 1981 doorgebracht bij de gemeentepolitie Emmen. Ook Emmen kende ik niet voordat ik daar ging werken. Aan Emmen heb ik, ondanks toegewijde stagebegeleiders, minder levendige herinneringen dan aan Delft.

Als student moest je niet alleen zelf de werkstages regelen, je moest ook zorgen voor woonruimte. De Delftse Bethelflat (van het ziekenhuis) was voor mij een levendige en afwisselende thuisbasis gedurende mijn eerste stage. In die tijd werd de flat voornamelijk bewoond door jonge mensen, bestaande uit zorgpersoneel, vaak in opleiding, studenten en politiemensen. In die flat heb ik de vrouw ontmoet die jaren later mijn levenspartner zou worden. Dat is ze nog steeds. Mede door het verblijf in de Bethelflat had de stage voor mij niet alleen impact op mijn professionele ontwikkeling, maar ook op mijn persoonlijke groei. In Emmen huurde ik een kleine woning, dichtbij het centrum van de stad. Daar woonde ik alleen.

Na de stages heb ik het laatste half jaar van de opleiding in Apeldoorn succesvol afgerond. In 1982 ben ik bij de gemeentepolitie Den Haag gestart als inspecteur.

Ik ben ervan overtuigd dat mijn stages een goede basis waren voor mijn verdere loopbaan. In 1982 ben ik in Den Haag gaan wonen. In 1990 zijn mijn vrouw en ik gaan samenwonen in een woning in Delft. Mijn vrouw woonde al in Delft, werkte daar en had er veel contacten. Door mijn voorkennis van Delft, voelde ik me er snel thuis. We zijn er dan ook blijven wonen.

Naar een ander huis

Gea de Groot

Het is zolang geleden. Hoe was het ook al weer? Het verleden staat mij niet met jaartallen voor de geest. Maar als ik terugblader in al die jaren, dan zie ik dat het voor ons gezin niet een jaar was als alle andere. We gingen verhuizen! Ons mooie oude huis aan de Kolk verlieten we. Dit kleine huisje was de reden om van Amsterdam naar Delft te verhuizen. Na ons afstuderen kreeg mijn man een baan in Den Haag, maar bij het zoeken naar huizen werd ik steeds droeviger. Die stad was niets voor mij. Delft kende ik niet en het was een volstrekte verrassing om daar een huis te vinden waar we direct verliefd op waren.

Het pand had een achtermuur van kloostermoppen, waarschijnlijk nog van voor de stadsbrand, moer- en kinderbalken met wagenschot. Vele uren heb ik besteed met het schoonkrabben van oude verflagen. We berekenden dat ze zijn aangebracht in de tijd direct na de stadsbrand en als boom opgroeiden in de tijd van Floris de Vijfde.

Het mooie torentje van de Lutherse kerk bepaalde ons uitzicht. Als we de hoek omliepen stond de Oude Jan voor onze neus en over het water twee bruggetjes. Dit huis op deze plek..., niets kon mooier zijn.

Maar waarom dan vertrekken. De geboorte van onze dochter maakte alles anders. Ineens was het wonen in de binnenstad niet meer zo ideaal. De bus reed vlak langs de deur. Als het kind naar buiten zou lopen betekende dat groot gevaar. Spelen op straat zou er ook niet bij zijn. Ik was vroeger in mijn dorp altijd buiten. We voelden het huis niet meer als de heerlijkste leefplek, maar als een belemmering voor het gelukkig opgroeien van onze dochter.

Voor zij kon lopen wilde we een huis met brede stoep en tuin. Ook dat werd een zoektocht langs doorzonwoningen en door plaatsen die mij niet zinden. Mijn voorstel om te kijken in de Prins Bernhardlaan viel bij mijn man niet in goede aarde omdat hier in een straat met 5 huizen niets te koop zou kunnen staan. Maar ik kreeg gelijk, er stond een huis te koop. Er kwam dus een verhuizing in 1981.

Het wonen aan de Prins Bernhardlaan betekent geconfronteerd worden met een ander aspect van Delft. Hier wonen we tussen gebouwen en activiteiten van de TU. Het fietsverkeer is gigantisch druk, maar niet voor ons huis: onze kinderen hebben altijd heerlijk op straat kunnen spelen. Onze zoon kon als kind een heitje verdienen met het vegen van bladeren die de kastanjes lieten vallen. Onze dochter verkende de wereld door het blok via de Julianalaan en de Michiel de Ruyterweg om te fietsen.

Ik kon de liefde voor de natuur kwijt door de grote tuin zo te verfraaien dat ik de laatste jaren regelmatig groepen ontvang die de tuin komen bewonderen. De meest gehoorde opmerkingen zijn dan: veel werk en die plant heb ik ook. Maar er zijn ook bezoekers bij die zien met hoeveel energie ik hiermee bezig ben.

Twee huizen, beide hebben zij mijn gezin tot huisvesting gediend en de energie gegeven die nodig is als basis voor onze activiteiten.

Twee bouwwerken eruit gelicht

Gerke Kok

Allereerst over De Duif. In de tweede helft van de jaren '70 ontstond met een vriendenpaar het idee om samen een woongebouw te stichten. Het liefst in de binnenstad van Delft, waar we beiden al woonden. Aan de wekelijkse eettafel werd schertsenderwijs over dit thema verder gedacht, resulterend in een bijzondere woonvorm.

Toen kwam de gemeente Delft met een zogenaamde “gatennota”, waarbij een tiental open plekken in de binnenstad werd geselecteerd om bebouwd te worden. Dat was onze kans! Het resultaat was een plek op de hoek van het Rietveld en het Raam, waar globaal twee huizen gebouwd konden worden. We bedachten die twee huizen met een bijzondere indeling: met één voordeur naar de ruime hal, een “grote ruimte”, logeerkamer en badkamer ten dienste van beide woningen op de begane grond.

Die twee woningen hadden hun voordeur in de hal, waarna de woningen gescheiden zijn tot aan het gemeenschappelijke dakterras op de 3de verdieping. In de grote ruimte hebben onze kinderen veel gespeeld, vonden koorrepetities plaats, werden feesten gehouden, huisconcerten gegeven en verjaardagen gevierd. In de gemeenschappelijke logeerkamer vonden vaak mensen onderdak die tijdelijk woonruimte nodig hadden: beginnende studenten, asielzoekers, logés.

Zo heeft dit huis, genaamd “De Duif”, bijna 40 jaar volop gefunctioneerd, tot mijn burens besloten naar een appartement te verhuizen en de woningen gesplitst zijn.

Wij wonen er nog steeds met veel plezier en hebben onlangs de begane grond heringedeeld zodat we in het huis minder trap hoeven te lopen. Zo wordt het levensloopbestendiger.

In het midden van de straatgevel wordt het huis gesierd door een koperplastiek van Jan Rot.

En dan Tanthof West. In 1981 kreeg ons architectenbureau Kok & van der Gaag

samen met een collega opdracht van Patrimonium (nu Vidomes) om in Tanthofwest een deelplan te ontwerpen voor ca. 600 woningen en winkels. Een enorme klus, waarbij de gemeente Delft als randvoorwaarde stelde dat het autovrij moest zijn: alleen toegankelijk om te laden en lossen en verder aan de beide randen parkeren op twee grote parkeerterreinen.

Een veelheid van woningtypes is ontworpen: eengezinswoningen, flats, groepswoningen en HAT-eenheden. Verder een supermarkt en nog enkele winkels: Bikolaan. Om het bijzondere karakter van dit gebied te accentueren heb ik aan beide zijden van het plan poortgebouwen ontworpen.

Rietveld

Tanthof West

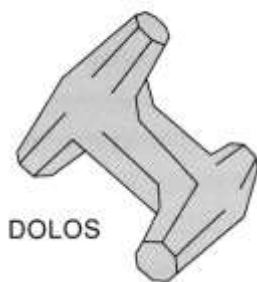

's Werelds grootste golfbreker

Han Ligteringen

In 1981 woonden we in Berkel en Rodenrijs, maar zowel mijn vrouw als ik hadden ons werk in Delft en onze twee kinderen gingen er ook al naar de Montessorischool. Het was dus niet vreemd dat we in 1982 verhuisden naar Delft, naar de Hertog Govertkade, waar ik nu nog woon. Op zich een drukke tijd, maar het familieleven levert in mijn herinnering verder geen bijzonderheden op. Dit in tegenstelling tot mijn werk bij het Waterloopkundig Lab (nu Deltares), waarin ik direct betrokken was bij een spectaculaire ontwikkeling op het gebied van golfbrekers. Vandaar dat mijn verhaal daarover gaat.

Golfbrekers zijn dammen die (de toegang tot) havens beschermen tegen golfaanval. Van oudsher waren ze aan de zeezijde voorzien van rotsblokken, in grootte afhankelijk van de golfcondities. Voorbeelden zijn te vinden langs de Nederlandse kust bij IJmuiden en Scheveningen.

DOLOS

ANTIFER BLOCK

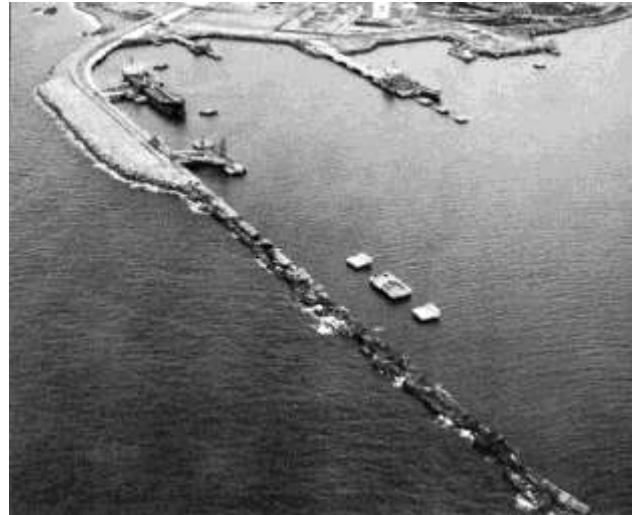
Naarmate de havens grotere schepen ontvingen werden golfbrekers in steeds dieper water aangelegd en werd de buitenlaag ervan voorzien van betonblokken, omdat rotsblokken niet in voldoende grootte beschikbaar waren. Aanvankelijk hadden die betonblokken een kubusvorm, zoals op de havendammen bij Hoek van Holland of bij Cap d'Antifer in Frankrijk. Vanwege de iets afgeschuinde zijden werden de laatste 'Antiferblok' genoemd. In de loop der tijd werden andere blokvormen ontwikkeld, waarmee beton bespaard kon worden.

Rond 1970 kwamen twee Zuid-Afrikaanse ingenieurs met het briljante idee om de blokken een haakvorm te geven, waardoor ze relatief nog lichter konden worden: de dolos. Na proeven in het laboratorium en toepassing in verschillende (kleinere) Zuid-Afrikaanse havens bleken ze uitstekend te voldoen. Voor 50% van het volume van een kubus had je dezelfde mate van bescherming! De dolosse werden in steeds grotere afmetingen toegepast.

In 1979 was in Sines in Portugal de bouw van de grootste golfbreker ter wereld, in 50 m waterdiepte en met een buitenlaag van 40 ton dolosse, bijna gereed toen een zware storm die buitenlaag over vrijwel de hele lengte wegsloeg .

Prof. Bijker van de TU-Delft werd gevraagd een internationaal team samen te stellen om de oorzaak van de ramp te onderzoeken. Hij vroeg mij hem daarbij te assisteren. De golfomstandigheden gedurende de storm waren weliswaar zwaar, maar konden de uitzonderlijke schade niet verklaren. Uit de waarnemingen ter plaatse bleek dat van veel dolosse één of meerdere ‘poten’ waren afgebroken. Hoe kon dat, terwijl berekeningen toch hadden aangetoond dat de blokken sterk genoeg waren?

De golfbreker van Sines na de storm

Het vergde zeer gedetailleerde metingen in een schaalmodel in het lab om aan te tonen dat de blokken tijdens de storm voortdurend in beweging waren, hetgeen we in het Engels aanduidden met de term ‘rocking’. En als bij zo’n beweging een dolos tegen een andere aanklapte, dan traden er krachten op die veel hoger waren dan men had aangenomen voor een stilliggend blok. In de modelonderzoeken, die standaard voor deze projecten werden uitgevoerd, waren de op zichzelf kleine bewegingen niet geconstateerd en was de sterkte van de blokjes ook niet op schaal.

De verklaring was daarmee gevonden. Maar inmiddels deden zich bij andere projecten in de wereld vergelijkbare problemen voor. Daarom was er grote behoefte aan nieuwe richtlijnen voor het ontwerp van golfbrekers, waarbij rocking werd meegenomen. Het onderzoek daarnaar was in 1981 in volle gang, waarbij het WL een centrale rol speelde. De resultaten werden breed verspreid in internationale werkgroepen, in vakbladen en wetenschappelijke tijdschriften en op conferenties.

Kortom, het was een hectische tijd!

Terugkeer uit Nigeria, naar Rijswijk

Hans de Lint

In de opdracht voor deze bijdrage wordt van mij verwacht een herinnering aan “een of meer eigen bijzondere ervaringen in of rond 1981” op te schrijven. Dit is dus ruim 40 jaar geleden en hoewel er in dat jaar ongetwijfeld veel gebeurd is kan ik mij geen eigen bijzondere ervaring(en) herinneren .

Ik zal mij dus beperken tot een kort overzicht van het wel en wee van de familie de Lint in de periode 1980-1981.

In de loop van 1980 waren wij teruggekeerd uit Nigeria en weer neergestreken in ons huis in Rijswijk. Wij kwamen toen voor een belangrijke beslissing in mijn carrière te staan: gaan we verder met dit leven of kiezen we ervoor in Nederland te blijven waardoor onze oudste zoon niet naar kostschool zou hoeven te gaan als het zover was. We besloten tot het laatste, wat betekende dat ik vaak voor langere- of kortere periodes niet thuis zou zijn waardoor de opvoeding van onze drie kinderen vooral op de schouders van Ineke kwam te liggen. Onze kinderen, die in Lagos prima onderwijs hadden genoten op de Nederlandse School, gingen naar de school om de hoek, maar al snel bleek deze niet meer aan onze eisen te voldoen. Ineke ging toen naarstig op zoek naar een school waar het “lezen” nog met de leesplank geleerd werd. Deze vond zij in Delft bij “de Delftse Schoolvereniging”, waar onze kinderen een plezierige schooltijd gehad hebben.

Ik werd in 1981 gedetacheerd bij DEMAS, een klein ingenieursbureau van de Nederlandse baggerbedrijven, als managing director van de Dutch Consulting Group voor een studie voor de “Port Management Association of Western and Central Africa”. Wij deden voorstellen om de baggerkosten te verminderen in de havens van deze landen. Dit betrof bijna alle landen vanaf Angola tot Marokko.

Een team werd samengesteld uit economen van Tebodin voor de financiële en economische zaken en ik voor het baggertechnische deel terwijl een directeur van Tebodin en DEMAS de directie vormden. De basis van het project was in Douala, Kameroen. Toen nog een plezierige “Franse” stad met terrasjes waar het goed toeven was. Helaas is dat in de loop der tijd erg veranderd. Vanuit Kameroen zijn we toen begonnen de diverse landen te bezoeken, maar al snel bleek dat je beter de reizen kon plannen vanaf Schiphol. Het reizen tussen de landen in de regio bleek vaak moeilijk tot onmogelijk, terwijl ook de meeste visa in Brussel aangevraagd moesten worden. Het werd al snel duidelijk dat bijna iedere haven stapels studies had, die goed gebruikt konden worden, en (zeer) verwaarloosd baggermaterieel met als absolute uitschieter een kleine sleepopper in Conakry waar een boom groeide in een niet gedumpte lading in het beun. Over het algemeen hadden we weinig problemen

met het reizen en de medewerking van de havenautoriteiten. Planning was wat moeilijker omdat het verkrijgen van een visum heel lang kon duren. Een uitzondering was Guinee-Conakry. Dit land, geleid door Sekou Toure, had geweigerd lid te worden van de Gaulle's Gemenebest. De Fransen hadden het land verlaten en bij hun terugtocht zoveel mogelijk vernield. Op het vliegveld moest je je laatste dubbeltje declareren en bij vertrek werd je min of meer uitgekleeft om te controleren of je geen illegale transacties had gedaan. Het land was zo arm dat je in het hotel een bord eten kreeg, niks te kiezen.

Al met al geen grote problemen ondervonden, in de regel vriendelijke samenwerking en redelijk veilig. Ik heb in latere jaren gezien hoe de meeste van deze landen achteruit gingen en gevaarlijker werden.

In die jaren hield Ineke het schip in Rijswijk drijvende wat een hele prestatie was, met school en sport in Delft. De korte verloven die ik had hielpen wel, maar toch had ze het er flink druk mee.

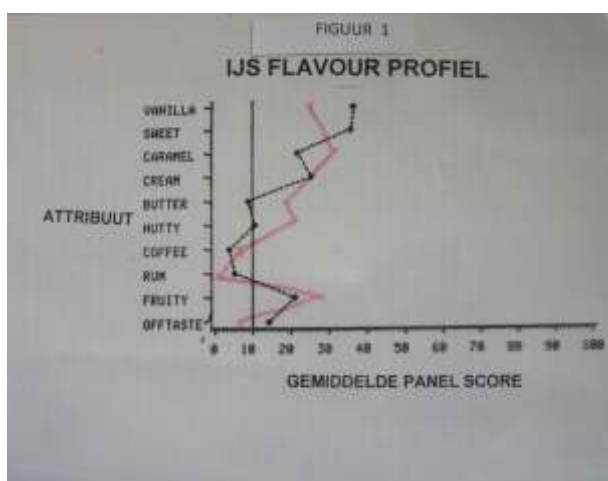

De smaak van vanilleijs

Hans Turksma

Als Probuslid dat het grootste aantal jaren lid is moet ik bekennen dat mijn geheugen me aardig in de steek laat als het om herinneringen van 40 jaar geleden gaat. Veel van mijn tijd bracht ik door op het Unilever Research Laboratorium, waar ik in die periode onderzoek deed op het gebied van vanille flavours van ice cream (roomijs). De belangrijkste smaken die in ice cream worden toegepast zijn vanille (50%), aardbeien (35%) en chocolade (5%) en de rest (10%). Ik heb me toen voornamelijk beziggehouden met de smaak van vanilleijs omdat dat verreweg het grootste product is en dus research-economisch gezien rechtvaardigt. De echte vanillesmaak komt van de vanilleboon. Afhankelijk van waar die boon groeit (Madagaskar, Reunion, Indonesië of Mexico) is de smaak anders. De vanillesmaak wordt dan nog gemengd met room en boter-flavours om een optimale smaak aan het ijsje te geven.

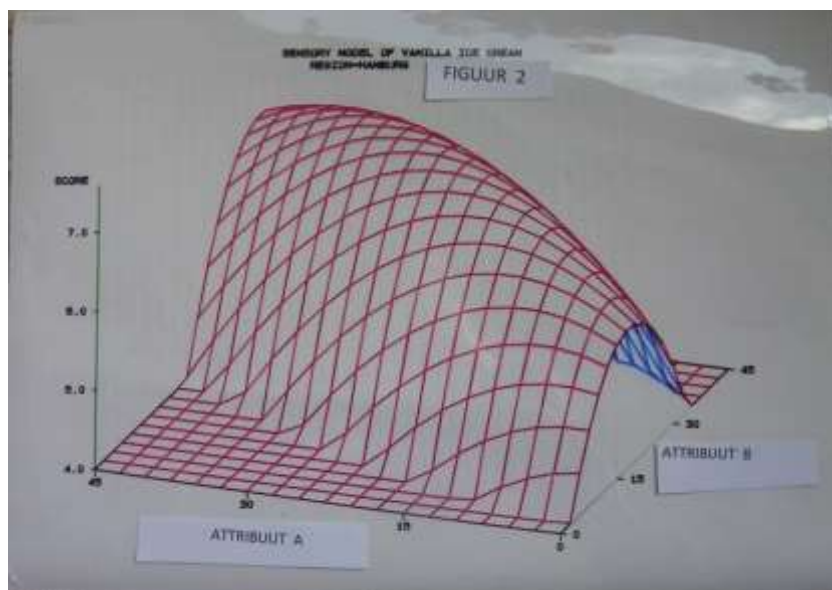
Een belangrijke smaakstof in de vanilleboon is vanilline, dat als natuuridentieke component veelvuldig in vanilleijsjes wordt toegepast. Deze ijsjes hebben echter niet de delicate smaak van ijsjes waarin natuurlijke extracten van vanillebonen worden toegepast. Ons onderzoek richtte zich vooral op het optimaliseren van de smaak van vanilleijs in Europa. Daartoe hebben we een systeem ontworpen om de smaak van het ijs te correleren aan de waardering van het ijs door de consument. Het 'meten' van flavours is een moeilijke aangelegenheid. Er bestaat geen apparatuur voor, zoals bijvoorbeeld een thermometer die je ergens insteekt om de temperatuur te meten of een barometer om de druk vast te stellen.

Om de smaak van een product te bepalen wordt gebruik gemaakt van panels. In ons geval werd dat panel gerekruteerd uit de plaatselijk bevolking, d.w.z. van mensen die getraind moeten worden om de smaak van een product te beschrijven. Daarvoor moet de smaak beschreven worden met zogenaamde attributen (als het om vanille gaat bijvoorbeeld: zoet, romig, fruitig, etc.) Door te scoren op die attributen ontstaat een gemiddeld profiel van de flavour (flavour is de combinatie van de geur en de smaak van het product), zoals weergegeven in figuur 1.

Aan consumenten in diverse landen van Europa werd een set van 16 vanilleijsjes aangeboden met verschillende vanillesmaken. Al die smaken vormen samen het totale gebied van vanillesmaak. Aan de consumenten werd gevraagd hoe lekker zij die producten vonden door er een rapportcijfer aan te geven. Je krijgt dan een ranking van de producten. Sommige producten worden lekker gevonden, andere niet, en alles wat daar tussen ligt.

De flavourprofielen, bepaald door het panel, worden in verband gebracht met de waardering van de consument in diverse landen in Europa. Op deze wijze kunnen modellen worden verkregen, waarin zich die 16 producten bevinden, waarbij de belangrijkste attributen in verband worden gebracht met de voorkeur van de consument (zie figuur 2).

Met behulp van die modellen kunnen dan optimale flavours worden gemaakt voor de diverse landen. Om dit systeem met succes toe te passen kun je met aroma's 'uit een potje' de attributen op de gewenste manier (en dus de totale smaak) beïnvloeden. Uit dit onderzoek bleek dat de waardering van smaken voor vanilleijsjes van land tot land verschilt. Het blijkt globaal dat in Noord-Europa een meer 'vlakke' zuivelachtige vanillesmaak gewaardeerd wordt en in Zuid-Europa meer aromatische ijsjes de voorkeur hebben. Op deze wijze werden voor een aantal landen vanille-flavours ontwikkeld.

Trouwen in de kou

Harry van Heesewijk

Het jaar 1981 is voor mij een bijzonder jaar. Aan het einde van dat jaar en wel op 19 december 1981 ben ik getrouwd.

Bijgaand info over het weer:

Het weer van 19-12-1981

Redelijk zonnige en kille (max 0,5°C) dag met 2 uur en bijna 3 kwartier zon. De lucht was zwaar bewolkt, er was een zeer zwakke wind (1 Bft) met zwakke windstoten (2 Bft).

Dat past goed in mijn herinnering. Wij woonden in een doodlopende straat, die op de 19de door ijzel spekglad was. Ook na het strooien van vele pakken zout, aangeschaft in de supermarkt.

Als ultiem bewijs, bijgaande, zeker niet gemanipuleerde foto.

Een verhuizing naar Nederland

Henk Koekoek

Eind 1980 en de eerste maanden van 1981 waren de huizenprijzen in Nederland als een raket omhooggeschoten. Ik woonde al ruim vier jaar in Frankrijk en dacht dat dit een mooie gelegenheid was om mijn overwaarde te verzilveren en een huis in Rouen te kopen. Ik kreeg een heel goed bod op mijn huis in Ouderkerk aan de Amstel, maar dacht: er zit meer in.

Dat gebeurde niet, de prijzen van huizen zakten ineens net zo hard als ze gestegen waren. Er kwam geen enkel bod meer.

Ondertussen vonden de presidentsverkiezingen plaats in Frankrijk. François Mitterrand werd gekozen, als eerste socialistische president na de oorlog. Een van zijn eerste wapenfeiten was een devaluatie van de Franse frank met 30%. De waarde ging in één klap van een halve gulden naar 33 cent. Geheel onverwacht werd ik eind augustus 1981 weer overgeplaatst naar Nederland. Als ik gekocht zou hebben in Rouen had ik dat huis meteen weer moeten verkopen. Het zou een flinke aderlating geweest zijn. Ik had wel een les geleerd...

De verhuizing vond plaats in het laatste weekend van augustus, afscheid van Rouen.

Het enthousiasme van mijn dochter naast de verhuisauto straalt eraf.

Rouen, de stad waar Jeanne d'Arc op de brandstapel ging, de geboorteplaats van Pierre Corneille, Gustave Flaubert, Théodore Géricault, Maurice Leblanc en François Hollande om er een paar te noemen. Een agglomeratie van een half miljoen inwoners met veel industrie op

de linkeroever van de Seine. Bekend om zijn kathedraal die door de Engelsen aan het eind van de Tweede Wereldoorlog zwaar beschadigd werd en natuurlijk het Gros Horloge.

Gros Horloge in Rouen

Wat troffen we aan in Nederland? Laten we een blik werpen op de NRC van 29 augustus 1981. Hypotheekrente 13%, woning-

bouw zakte 10% in volume, advertentie voor nieuwe huizen met een ton korting. Kabinet (demissionair) eens over omvang bezuinigingen.

Belasting gemeenten moet zorgvuldiger. Dieselolie duurder, prijs LPG iets omlaag. V-raad komt niet tot uitspraak over inval in Angola. China: Russische N-bom-dreiging is chantage Europa. Braks zorgt voor de scharrelkip. NVSH heeft tekort aan leden en daardoor gebrek aan financiën. Kamer: geen bezwaren tegen CPN'er bij de PTT. Van Lennep schreef ook nog een interessante beschouwing: in het jaar 2000, denk ik, hebben we allemaal dezelfde auto's, verschillende kleur, ander merk, maar verder hetzelfde. Drie soorten motoren, zoiets als 800cc, 1600cc en 2400cc. Een topsnelheid van 120 km per uur en een traploze, automatische versnellingsbak. Sommige van deze koppen staan ook vandaag weer in de krant, andere zijn totaal niet meer van deze tijd.

Het minderhedenbeleid in Amsterdam

Ineke Gooskens

Zoals voor de meeste van onze huidige leden van Probus '81 Delft zal gelden, stond ik in 1981 vol en midden in een actief en boeiend leven. Ik woonde in dat jaar al langer in Amsterdam dan in Eindhoven, waar ik geboren en getogen ben. Na de roerige verkennende jaren zestig leefde ik alweer een decennium samen met mijn vriend.

Hij, geoloog, was druk met zijn promotieonderzoek waarvoor veel gereisd moest worden, vooral Spanje en het Middellandse Zeegebied. Ik ging graag en vaak met hem mee. Ik, socioloog, werkte als sociaal wetenschappelijk onderzoeker ten behoeve van het “minderhedenbeleid” bij de gemeente Amsterdam.

Na mijn afstudeeronderzoek in Suriname was ik een van de weinige sociologen die actuele kennis had van aard en achtergronden van de Surinamers, die in grote getale naar Nederland vertrokken vóór de onafhankelijkheid van Suriname in 1975. De Nederlanders in het algemeen, maar vooral ook de beleidsmakers en politici, wisten ontstellend weinig van de bewoners van dit voormalig rijksdeel. Al gauw zat ik bij de initiatiefnemers en uitvoerders van onderzoek onder en met in Nederland gevestigde etnisch culturele minderheden. Te beginnen met Surinamers en Antillianen en later ook de gastarbeiders

(Spanjaarden, Italianen en vooral Turken en Marokkanen) en hun nakomende gezinnen. Daarnaast ook in besturen van “Opvang en scholing van Surinaamse en Antilliaanse jongeren” (Zeist) en van “Opvang en vorming van Surinaamse (en Antilliaanse) vrouwen” (OVVS Rotterdam) en in de landelijke Programmeringscommissie Onderzoek Minderheden (POM, ministerie CRM).

Terugkijkend in mijn agenda van 1981 was het niet alleen werk, bestuurswerk en reizen, maar was er ook de nodige tijd, veelal samen met mijn vriend, voor klussen in en om het huis, sporten, familie en vrienden en vooral voor de uit de hand lopende hobby fotografie en filmen, ook eigen doka. Mijn onderzoeksrapporten voorzag ik allemaal van zelf gemaakte foto's.

En toen in augustus een positieve zwangerschapstest.

De belofte van een kind op komst, mijn en ons eerste en gewenste! Na een miskraam het jaar daarvoor spannend of het nu zou lukken. Eind oktober konden we onze familie en vrienden deelgenoot maken van onze blijde verwachting.

Wat ik ook vond in mijn agenda 1981 was een voor ons, nog ongehuwd ouderpaar, belangrijk gepubliceerd voorontwerp van wet: "buitenechtelijk kind gelijkberechtigd". Het betrof een herziening van het afstammingsrecht dat minister de Ruiter van Justitie publiceerde. Het onderscheid tussen wettige en onwettige (buitenechtelijke) kinderen verdween. Daarnaast werd het mogelijk dat niet-gehuwden beiden het ouderlijk gezag krijgen over kinderen,

voor wie de man het vaderschap had aanvaard of erkend. Met deze wet werd achterstelling van het buiten het huwelijk geboren kind opgeheven.

Deze wet sluit aan op de veranderde opvattingen over huwelijk en huwelijkse moraal, waardoor er meer accent is komen te liggen op de bescherming van het kind in plaats van het huwelijk. Ook wij, mijn vriend en ik, niet gehuwd, waren blij verrast met de komst van deze wet. Wij voelden, ook toen, weinig voor een huwelijk. Dat we jaren later toch nog trouwden was puur om praktische redenen vanwege een verhuizing naar het buitenland.

Fiom wil af van onderscheid „wettig” en „onwettig” kind

(van onze binnenlandredactie)

DEN BOSCH - De Nederlandse vereniging van organisaties voor hulpverlening bij zwangerschap en alleenstaand ouderschap (Fiom), heeft bij minister De Ruiter (justitie) erop aangedrongen zo spoedig mogelijk het onderscheid tussen „wettige” en „onwettige” kinderen op te heffen.

De Fiom acht het in een samenleving - waarin gelijke rechten en kansen voor iedereen als uitgangspunt zijn aanvaard, aldus de Fiom - niet langer acceptabel en zelfs discriminerend - dat kinderen op grond van hun geboorte in een nadelige rechtspositie worden geplaatst. Binnen- en buitenechtelijke kinderen zouden volgens de Fiom dezelfde rechtspositie behoren te hebben.

De Fiom wijst de bewindsman erop dat reeds in 1969 door de Staten-Generaal is besloten tot opheffing van het onderscheid in erfrechtelijke zin, maar dat tot dusverre aan dit besluit nog steeds geen uitvoering is gegeven. De Fiom acht langer uitstel niet meer verantwoord.

Een woordvoester van de Vereniging verklaarde ons dat het de Fiom verder een doorn in het oog is dat de wetgever verschil maakt tussen „wettige” en „onwettige” kinderen als het gaat om de geslachtsnaam, ouderlijke macht/voogdij en huwelijks toestemming. Volgens de Fiom moet de wetgever rekening houden met het feit dat het denken over het krijgen en verzorgen van kinderen in andere samenlevingsvormen dan het huwelijk duidelijk aan het veranderen is. Zonder dat de Fiom het ongehuwd samenwonen of het ongehuwd moederschap propageert, is deze organisatie van mening dat de overheid het huwelijk niet moet bevoorstellen boven „alternatieve” samenlevingsvormen. Noch de mensen die van een wettig huwelijk niet willen weten, noch hun kinderen mogen volgens de Fiom de dupe worden van de huidige wetgeving, die haars inziens discriminerend werkt.

Dat in de praktijk het onderscheid toch blijft bestaan - inzage van het trouwboekje wordt bijv. nogal eens verlangd en als dat mankeert? - is voor de Fiom geen reden om te proberen dat onderscheid op te heffen. Overigens gaf de Fiomwoordvoester toe dat over mogelijke oplossingen van een aantal praktische problemen zeer verschillend wordt gedacht binnen de vereniging. De Fiom vindt dat het nu echter tijd werd om aan de bel te trekken, omdat er steeds meer onwettige geboorten geregistreerd worden, terwijl het totaal aantal geboorten daalt evenals het aantal gesloten huwelijken. In 1973 was 1 op elke 53 geboorten buitenechtelijk, vorig jaar was dat 1 op 37 geboorten.

Terug in de schoolbanken

Irene Groeneweg

In het kielzog van de vrolijke jaren '60 besloot het Ministerie van Onderwijs dat alle lerarenopleidingen nodig op de schop moesten. Zo ook de N-akteopleidingen waaraan ik tekenles gaf in Rotterdam. Dat bood de kans in Leiden kunstgeschiedenis te gaan studeren. Wel de meest aardige werkgroep, in 1981, was het meewerken aan de inventarisatie van het Nederlandse kerkelijk kunstbezit. Dit was hard nodig, want om een lekkend kerkdak of ander noodzakelijk herstel te bekostigen, werden waardevolle objecten nogal eens te gelde gemaakt. Het vastleggen van het kunstbezit moest dat voorkomen.

In de werkgroep kregen twee studenten samen een kerk toegewezen. Voor mijn jaargenote Marion en mij was dat de Oude Kerk in Voorburg. In een ruimte in de toren stond een flinke reeks in perkament gebonden foliobanden, gevuld met in zeventiende-eeuws handschrift geschreven bladzijden. Eens in de veertien dagen kwam de werkgroep in Leiden bijeen om de docent verslag te doen van onze vorderingen. We maakten melding van de banden en zeiden dat we niet wisten wat daarin stond, gezien het zeventiende-eeuwse schrift. De reactie van de docent was kort: "Dan zorgen jullie er maar voor dat je dat leert lezen". We hadden het geluk hulp te krijgen van een student geschiedenis. Bij die studie was het leren lezen van oud schrift toen nog een verplicht vak. Gedrieën bogen we ons over de eerste bladen handschrift en leerden we, letter voor letter, de vormen herkennen. Het was alsof we weer in de eerste klas van de lagere school zaten en de beginselen van het alfabet leerden.

Eenmaal thuis in het schrift, begonnen we de banden door te nemen. Ze bleken de dagelijkse administratie van de kerk te bevatten. Tot de inkomsten hoorden de betalingen voor het luiden van de kerkklok bij begrafenissen. Veelvuldig viel te lezen: "Voor het luiden van de klok voor het jonge kind van ...", en dan volgde een familienaam. Niet zelden ging het kind vergezeld van de moeder. Bij het uitpluizen van de steeds wisselende handschriften van de klerken kwamen we inderdaad te weten wanneer objecten zoals de herenbanken, de koperen kronen en het avondmaalszilver werden aangeschaft.

Later heb ik nog veel plezier gehad van die leeslessen. Tussen oude aantekeningen is nog een Leidse winkelinventaris uit 1631, met m'n ontcijfering van de inhoud. Verrassend is dat er toen al sprake was van winkels met gemaakte kleding, een vroege vorm van confectie.

^{noch} ^{drije} ^{geete} ^{kinderrackgens}
 Nise ^{noch} ^{een} ^{geete} ^{kinderrackgen}
^{noch} ^{een} ^{geete} ^{kinderrackgen}
^{drije} ^{rouwe} ^{witte} ^{broeckgens}
^{vier} ^{swarte} ^{linde} ^{broeckgens}
^{drije} ^{swarte} ^{linde} ^{roeken} ^{off}
^{voan} ^{baesew}
^{noch} ^{een} ^{rouwe} ^{linde} ^{rock}
^{met} ^{een} ^{rock}
^{rock} ^{met} ^{een} ^{blaesew}
^{hemptrocken}
^{een} ^{blaesew} ^{geboort} ^{kinder}
^{rockgen}
^{twee} ^{roee} ^{ende} ^{een} ^{witte}
^{onder} ^{broeckew}
^{Thien} ^{linde} ^{wronk} ^{wambaesgens}
^{een} ^{schaepsgraeuwe} ^{schipperspije}

Inventaris Leidse winkel in textielgoederen, 1631, detail

Promotie in 1981

Jan van de Donk

Ik woonde destijds met mijn vriendin Marja in een woongroep op de Van Leeuwenhoeksingel naast het station in Delft. We hadden een dochtertje, Marieke, van een jaar oud. De groep bestond uit drie mannen en drie vrouwen, ieder met een eigen ruimte. De keuken, woonkamer en tuin waren gemeenschappelijk. Vanuit de tuin konden we met een trap rechtstreeks op het perron van het station komen. Als je de trein naar Den Haag hoorde remmen pakte je jas en tas, liep door de tuin het perron op en je kon zo instappen.

We deden veel gemeenschappelijk: ieder kookte een dag in de week voor alle zes, op de andere avonden kon je gewoon mee eten, het schoonmaken en onderhoud van het huis en de tuin deden we samen en ieder had ook een oppasdag om voor Marieke te zorgen. We hebben daar vijf jaar met veel plezier gewoond, waarna we, met inmiddels ook zoontje Thijs erbij, verhuisden naar een huis op de Harmenkokslaan. Dat was in het begin wel even wennen, maar het was een leuke straat met veel jonge gezinnen. Er waren meer dan vijftig kleine kinderen in de straat en mede daardoor was er veel onderling contact: je nam regelmatig ook de kinderen van de burens mee naar school, we kwamen op elkaars verjaardagen en hadden één keer per jaar een groot straatfeest.

Ik werkte in die tijd als wetenschappelijk medewerker op het Laboratorium voor Fysische Technologie van de TU Delft. In juni 1981 ronde ik mijn promotiewerk af met een proefschrift, getiteld: 'Air aeration with plunging jets'. Denk b.v. aan een waterval waar beneden lucht wordt meegesleurd in het water, dat daarna als luchtbellen weer opstijgt.

Alleen de hoogleraar was in vaste dienst, de wetenschappelijke staf bestond uit jonge medewerkers die na hun promotie elders een baan zochten en zo ruimte maakten voor nieuwe mensen en nieuwe onderwerpen, een dynamisch geheel. De meetopstellingen die ik ontwierp werden gebouwd door de mechanische werkplaats en de meetapparatuur door de elektronische werkplaats van het laboratorium. Studenten werkten hieraan mee als afstudeerproject van ongeveer een jaar en zelf was ik twee of drie dagen per week in de laboratoriumhal, een leuke afwisseling van het werk aan het bureau op mijn werkkamer.

1981 was al met al een bijzonder jaar voor mij: de foto's van mijn promotie en van dochter Marieke op mijn catamaran op het strand geven een mooi tijdsbeeld.

Hora est

Marieke op de catamaran (op het strand)

Een reis naar Canada

Jan Vlek

Ik ben geboren op 12 maart 1941 in Delft als Jantje Vlek. Ik was de eerste jongen in een gezin van acht kinderen. In Nederland was de Tweede Wereldoorlog aan de gang, met alle verschrikkingen die daarbij hoorden. Thuis waren wij in de gelukkige omstandigheid dat wij de producten van ons familiebedrijf konden ruilen voor voedsel. Mijn vader en zijn neef leidden dit bedrijf, Vlek & Co, een distilleerderij op de Brabantse Turfmarkt in Delft. Zij fietsten naar boeren in het Westland en ruilden daar flessen jenever voor zakken aardappels en andere levensmiddelen. Ons gezin heeft daardoor weinig honger geleden.

Distilleerderij Nooit Gedacht van de firma Vlek&Co, omstreeks 1964

In mei 1945, het jaar waarin we werden bevrijd, was ik inmiddels vijf jaar oud en ging naar de lagere school. Vervolgens naar de mulo, waar ik in mijn examenjaar Anke Brouwer, mijn huidige echtgenote, leerde kennen. Wij werden verliefd en die verliefdheid is nooit meer overgegaan. Na de Mulo ging ik naar de

Handelsdagschool in Eindhoven. Daarna stuurde mijn vader mij naar Londen om de Engelse taal goed te leren. De laatste maand bracht ik door bij een familie in Schotland, van wie ons bedrijf de whisky importeerde. In Frankrijk, liep ik stage bij een cognacdistilleerderij. Het waren leerzame perioden.

Het werk in ons familiebedrijf Vlek & Co was bijzonder, maar ook vreemd. Ik werkte samen met mijn vader en mijn oom. Toen na een jaar mijn neef John Vlek, leeftijdgenoot, ook in het bedrijf kwam, werd het makkelijker. Twee oudere heren, je moest naar hen luisteren en kon weinig kritiek geven. Zelfs op de vrije zaterdagen verplichtten zij ons naar de zaak te komen. Het was hard werken, vroeg beginnen en laat thuis.

In 1981, het jaar waarin de Probusclub Delft '81 werd opgericht, was ik tien jaar werkzaam in ons bedrijf. Het zag er naar uit dat mijn neef John en ik het zouden overnemen.

1981 was ook het jaar waarin mijn vader en ik, in mei, naar Canada reisden. Mijn jongere broer woonde daar met zijn vrouw en kinderen. Hij had problemen en mijn vader wilde er samen met mij naar toe. Ik was nooit eerder buiten Europa geweest. Wij vlogen naar Vancouver, waar mijn broer woonde in een prachtig vrijstaand huis in een landelijke omgeving. Zijn kinderen hadden hun opa en oom, de oudere broer van hun vader, nog nooit gezien. We maakten mooie tochten, ook op de prachtige zeilboot van mijn broer.

Ik was onder de indruk van de imposante ruimte, de enorme rust, en van de natuur die altijd en overal aanwezig was. Ik realiseerde me dat mijn broer hier al vele jaren woonde met zijn gezin, maar zonder verdere familie, broers, zussen enz. Hij had een vrijheid die ik niet kende. Geen bemoeienis van allerlei familieleden in het bedrijf, zoals directeuren, commissarissen en aandeelhouders. Wat heerlijk leek me dat! En in gedachten vroeg ik me af of ik wel zin had om terug te gaan naar Nederland...

Tot slot moest er in Canada met mijn broer gepraat worden. Zijn problemen werden niet opgelost, maar hij kreeg wel een beter beeld hoe bepaalde zaken anders zouden kunnen. En hij kreeg weer moed voor de toekomst. We dronken met elkaar een Vlekje en mijn vader beloofde hem iets wat ik niet kon verstaan... Na nog twee dagen vlogen we terug naar Nederland. Uiteindelijk heb ik nog vele jaren met veel plezier samen met mijn neef John het familiebedrijf mogen leiden, tot het in het jaar 2000 verkocht werd.

Jeugdige Onbezonnenheid

Jan Vreeburg

In 1981 kreeg ik van mijn buurman A. te horen dat de gemeente Rotterdam het bestemmingsplan van haar grond gewijzigd had: er mochten huizen gebouwd worden. Het stuk was 1100 vierkante meter. Wij woonden in die tijd 20 meter verder aan de Rotte op de Terbregse Rechter Rottekade.

Met A. werd overeengekomen dat het nieuwe huis een twee-onder-een-kapwoning zou worden en dat het in casco zou worden opgeleverd. Wij zouden het casco zelf afbouwen. Om niet geconfronteerd te worden met dubbele lasten hadden wij besloten om na verkoop van ons huis in een tijdelijke behuizing op onze nieuwe grond te gaan wonen.

Van een collega in het Dijkzigt ziekenhuis had ik gehoord dat je in Sliedrecht voor een redelijke prijs een uitstekende stacaravan kon kopen waarin het goed wonen zou zijn. De eigenaar van het bedrijf vertelde dat de stacaravans die hij tweedehands verkocht, oorspronkelijk bewoond waren geweest door woonwagengewoners die recht hadden op een nieuwe. De caravans werden door hem volledig gestript, opgeknapt en verkocht aan mensen die een vakantieverblijf wilden.

De beoogde stacaravan zag er als nieuw uit en leek geschikt, maar was onvoldoende groot voor ons gezin met twee jongens van 8 en 6 jaar oud. Mijn buurman A. woonde in een door hem zelf gebouwd houten huis dat nu te groot was geworden en waarvan hij graag een stuk wilde afstaan. Met kunst en vliegwerk werd

het stuk er afgezaagd en versleept tegen de ingang van de stacaravan. Onze behuizing konden wij voorzien van stroom uit een inmiddels aan de weg geplaatste kast voor bouwstroom. De waterleiding werd opgegraven en aangesloten op de leiding in onze caravan. Het gas voor de geiser kwam uit grote gascilinders, die wij bij een ons welgezind pompstation heimelijk met LPG mochten vullen. Een oliekachel en olietank zorgden voor warmte. Na het verhuizen van de brievenbus, gaven wij onszelf het huisnummer 246. Na een jaar kwam iemand van de deelgemeente opdagen om te vertellen dat wij een fout huisnummer hadden. Het moest 244 zijn.

Het vinden van een architect, het opstellen en indienen van het bouwplan, de goedkeuring door bouw- en woningtoezicht en het overleg met de aannemer duurden anderhalf jaar. In 1983 kon de bouw beginnen.

De winter van 1983-1984 was heel zacht zodat het in onze slecht geïsoleerde behuizing goed te doen was. De winter van 1984-1985 was daarentegen lang en koud. Op 4 januari was een felle oostenwind opgestoken en vroom het 's avonds meer dan 10 graden. Om de waterleiding die onder de caravan hing niet te laten bevriezen, hebben wij tot eind februari met een korte onderbreking zachtjes water laten lopen. Op 21 februari werd met invallende dooi de 13de Elfstedentocht gehouden. Wonend aan de Rotte had ik voldoende gelegenheid gehad om te schaatsen zodat ik goed voorbereid aan de start kon verschijnen..

Eind 1985 kon het huis bewoond worden. Gelukkig maar, want ook de winter van 1986 was koud met op 26 februari de 14de Elfstedentocht.

Over promotieonderzoek, kruisraketten en een big band

John Schmitz

Recentelijk kreeg ik van Els Kemper het verzoek om bij het 40 jarig jubileum van Probus '81 een kort stukje te schrijven over mijn relatie met 1981. In 1981 was ik net in het tweede jaar van mijn promotieonderzoek en dat begon toen wat gestalte te krijgen. Maar eerlijk gezegd schoot me niet meteen wat anders te binnen over 1981. Dus maar eens wat gegoogeld. En ja daar kwamen toch een aantal markante gebeurtenissen naar boven.

Op 21 november 1981 vond in Nederland de grootste betoging ooit plaats in Amsterdam: ruim 400.000 betogers tegen kernwepnplaatsing in Nederland en mijn vriendin Pieternel en ik liepen daarin mee. Het ging over de plaatsing van kruisraketten in NAVO-verband die een kernwepn konden dragen. Ik herinner me nog goed de enorme mensenzee. Niet goed voor mensen die pleinvrees hebben. Maar goed, of het nu aan de demonstratie gelegen heeft of niet, die kruisraketten zijn er uiteindelijk niet gekomen. Het plaatje van Opland met het schoppende vrouwtje herkent iedereen nog wel, denk ik.

Hakuna Matata big band (John rechts-onder)

1981 is ook het geboortjaar van zangeres en liedjeschrijfster Caro Emerald. Ik heb jarenlang gitaar gespeeld in de big band Hakuna Matata (in België) en daar speelden we verschillende nummers van haar zoals "A Night Like This" en ook "That Man".

Heel leuke en uitgeknipte arrangementen, gewoon fijn om te spelen.

Dan een belangrijk startpunt van de informatica revolutie: IBM brengt in augustus de eerste personal computer (5150) uit voor thuisgebruik. Een belangrijke component in deze computers zijn uiteraard de geïntegreerde circuits die voor de rekenkracht zorgen (de “CPU chips”). De 5150 draaide met een Intel 8088 chip op 4,77MHz en kwam met 16 of 64kB RAM-geheugen. Tegenwoordig hebben we laptops voorzien van een Intel Core i5 met een maximale frequentie van bijna 5GHz (ca. 1000 keer hogere frequen-

tie maar wel met 6 parallele rekenkernen!!) en 16 GB RAM-geheugen (een miljoen keer meer dan de 16kB van de 5150). En dan laat ik de enorme vlucht die de grafische kaarten hebben genomen nog maar buiten beschouwing. Mijn hele industriële carrière heeft in het licht gestaan van het ontwikkelen en produceren van allerlei geïntegreerde circuits die nu zo ongeveer in elk product wel terug te vinden zijn. Dus ja, toch veel meer connectie met 1981 dan ik had gedacht.

Autopech in Duitsland

Joop Wagner

Half augustus 1981 gaan Anke, onze 4-jarige zoon Martijn en ik op vakantie naar Porec in het voormalige Joegoslavië. Porec ligt op het schiereiland Istrië in het huidige Kroatië. Onze goede vrienden Jan en Map gaan met ons mee. We reizen elk met onze eigen auto en in Porec gaan we kamperen, wij in onze vouwwagen en Jan en Map in hun tent. Op de heen- en terugreis overnachten we in hotels. Na een heerlijke zonnige vakantie overnachten we bij Mittersill op de Thurn Pass. In plaats van een prachtig uitzicht was mist ons deel. Een voorteken voor meer ellende?

De route voert ons via Stuttgart naar Worms waar we een volgende overnachting hebben gepland. Bij Stuttgart kan je kiezen om via Karlsruhe of via Heilbronn naar Mannheim en Worms te rijden. Normaliter rijdt Jan altijd achter mij aan, maar net op het verkeerde moment nam hij de uiterst linker baan, terwijl ik uiterst rechts reed. Het gevolg was dat hij op de weg naar Karlsruhe zat en ik op de weg naar Heilbronn. Kortom we raakten elkaar kwijt. En helaas: in die tijd was de mobiele telefoon nog lang niet uitgevonden. Geen probleem, we zouden naar een hotel in Pfeddersheim bij Worms gaan.

En dan slaat het noodlot toe. Ik krijg problemen met de koppeling van mijn Austin Allegro; ik kon niet meer schakelen en de hele terugreis in zijn vierde versnelling rijden, met een vouwwagen achter de auto, was natuurlijk geen optie. Op een parkeerplaats, niet zo ver van Worms zet ik de auto stil. Het is ongeveer 6 uur 's avonds. Gelukkig staat er juist een sleepauto die een andere auto met pech gaat wegslepen. Ik vraag de chauffeur of hij even kan kijken wat er aan de hand kan zijn. De uiterst zwijgzame chauffeur en door een moeilijk dialect nauwelijks verstaanbaar, maakt ons duidelijk dat de auto naar een garage gesleept moet worden; hij kan ons nu niet verder helpen. Dus roep ik via de praatpaal de hulp in van de Duitse Wegenwacht. Er zal iemand komen. Na twee uur wachten bel ik nogmaals via de praatpaal; hulp is onderweg. Ergens tussen 8 en 9 uur 's avonds komt de sleepauto. Tot onze grote verbazing is het dezelfde sleepauto als die er 3 uur geleden ook was. De chauffeur was niet spraakzamer geworden, maar hielp ons wel. Onze Austin met de vouwwagen werd aangehaakt en we reden het donker in naar een onbekende bestemming. Dat bleek een garagebedrijf te zijn, dat ons de volgende ochtend (zaterdagochtend) wellicht kon helpen. We vroegen de chauffeur of er ergens een plek was om te overnachten. Hij liet ons weer in zijn sleepauto stappen en zonder verdere communicatie reden we weer het donkere platteland in. Na – naar het leek – een eeuwigheid kwamen we “in the middle of nowhere” aan bij wat bleek te zijn een manegebedrijf met

gastenverblijf. Familie van de chauffeur runde dat bedrijf. We werden vriendelijk ontvangen met koffie en koek en kregen een nette slaapkamer.

De herinnering schiet te kort, maar hoe dan ook: we hebben geen contact kunnen opnemen met onze vrienden. Zij hebben de nacht – dodelijk ongerust – doorgebracht in het beoogde hotel in Pfeddersheim. De volgende dag zijn ze doorgereden naar huis in Ridderkerk. Het was voor hen geen plezierige tocht.

Wij werden de volgende ochtend gewekt door het geblaf van een meute jachthonden, die gereed stonden om met een grote groep ruiters op jacht te gaan. We kregen een heerlijk ontbijt voorgeschoteld, waarna we door onze zwijgzame chauffeur weer naar de garage werden gereden. Na enkele uren was er een soort noodverband aangebracht en konden we de reis terug naar huis vervolgen. De motor verloor ondanks het noodverband steeds een beetje olie. Elke 50 kilometer stopten we om het oliepeil te controleren. Zo konden we de grens bij Venlo bereiken, waar we voor de laatste keer olie hebben bijgevuld. Vandaar zijn we - op hoop van zegen – in één ruk doorgereden naar huis.

Laat in de middag waren we thuis en konden we eindelijk onze vrienden bellen en hen geruststellen. We waren weer heelhuids thuis.

Tegenslag en ruimte voor iets nieuws

Joris van Bergen

In 1981 heb ik mijn toenmalige functie van directeur van de dienst Woonruimte zaken bij de gemeente Rotterdam neergelegd. Daar was ik vol goede moed begin 1980 mee gestart, na vijf jaar werken bij het ministerie van OCW. Na deze eerste baan in de publieke sector wilde ik dichter bij de samenleving werken aan publieke dienstverlening.

Na anderhalf jaar intensieve inzet bleek het een 'trekken aan een dood paard' met veel stress en weinig voldoening. Een tekort aan sociale huurwoningen op een betere manier registreren en verdelen hield de schijn in stand dat de gemeente er voor de woningbehoefte is, maar leverde voor hen geen resultaten.

Ik kwam met mijn werkgever, de wethouder Volkshuisvesting, overeen dat ik zou terugtreden en in dienst van de gemeente een andere baan zou zoeken. Dit alles uiteraard na overleg en met steun van mijn echtgenote. Ik heb ongeveer een maand vrij genomen en daarna nog twee boeiende opdrachten voor diverse wethouders gedaan voor ik tot gemeentesecretaris van de gemeente Delft werd benoemd in oktober 1982.

Plotseling uit een drukke baan stappen geeft rust, maar is ook een soort afkickproces. Naast veel wandelen heb ik die overgangsmaand gebruikt om mij op iets geheel nieuws te richten: de geschiedenis en cultuur van Japan. Eerder was ik al geattendeerd op de bewondering in de Westerse wereld voor de Japanse manier van leidinggeven en ook voor de methodiek van kwaliteitszorg bij productieprocessen. Daarover waren in de jaren '70 talloze boeken verschenen. Ook de historische roman *Shogun* van James Clavell maakte mij nieuwsgierig. Ik wilde weten tegen welke achtergrond deze voorbeelden begrepen konden worden.

Deze vrije maand werd het begin van het voortdurend en bij vlagen intensief bezig zijn met het Japan van vroeger en nu. Tweemaal heb ik een reis door Japan gemaakt (de foto is genomen in het Historisch Museum van Nagasaki) en vier jaar ben ik voorzitter geweest van het bestuur van het Siebold Huis in Leiden.

De ontdekking van de 'haiku'

Voor mij was de kennismaking met de haiku een van de meest

opwindende ervaringen met de Japanse cultuur. Qua versvorm bestaat dit type gedicht uit drie regels van achtereenvolgend vijf – zeven – vijf lettergrepen. In enkele eenvoudige bewoordingen, licht en suggestief, vaak speels en met verwijzingen naar de natuur

worden door de dichter gebeurtenissen, gedachten en gevoelens in de kern geraakt. Bijzonder is daarbij dat het zich uitdrukken in deze versvorm niet alleen een zaak was van buiten de maatschappij staande literatoren, maar juist een activiteit in brede, zij het hoger geschoolde, kringen van het traditionele Japan.

In deze traditionele Japanse cultuur wordt geen werkelijke afstand gevoeld tussen kunst en het gewone leven, evenmin als tussen kunst en natuur of tussen kunst en religie. Daarom heeft het traditionele Japanse interieur geen schilderijen aan de wand, maar wel seizoensgebonden kalligrafieën en prenten over de natuur en het gewone leven, evenals kunstig gearrangeerde bloemen of takken en prachtig vormgegeven gebruiksvoorwerpen.

Al oefenend met de versvorm van de haiku vielen mij drie zaken op:

In deze vorm kon ik mijn gedachten en gevoelens uiten, terwijl ik daar eerder geen mij aansprekende mogelijkheden voor zag.

Er bleken veel meer landgenoten te zijn die in deze vorm gedichten maakten. Er was een landelijke kring van haikuliefhebbers met een verenigingsblad en allerlei activiteiten.

Al lezende van en over haiku bemerkte ik een groot verschil tussen de westerse en Japanse stijl. Doorgaans worden in de ons overgeleverde traditionele Japanse haiku verwijzingen naar de natuur gebruikt om gevoelens te uiten of gebeurtenissen te duiden. En natuurverschijnselen (de maan), bloemen (kersenbloesem) en dieren (de schildpad) hebben voor de Japanners een bepaalde betekenis met betrekking tot het menselijk leven die wij niet kennen. In de westerse cultuur worden doorgaans meer direct gevoelens onder woorden gebracht. Zelf merkte ik ook dat ik met mijn haiku vaak tamelijk direct een boodschap over wilde brengen. In de loop van mijn leven, na deze ontdekking van de haiku, heb ik dergelijke gedichten gemaakt bij speciale gelegenheden als huwelijksjubilea en afscheidsbijeenkomsten en een enkele keer als uiting van liefde. Hiervan geef ik enkele voorbeelden:

*Een boom lijkt eeuwig
takken breken, stam groeit door
trouw kraakt, liefde blijft*   bij een huwelijksjubileum

*Beleid is: bouwen
aan een luchtkasteel met te
hoge woonlasten*   bij het afscheid van een beleidsmedewerker

*Een schemerlamp brandt,
het strelend gebaar verstaat
woorden vol begrip*   voor mijn geliefde

*Omgeven door rust
zoek ik naar mijzelf en vind
verlangen naar jou*   idem

Oudste dochter kwam in 1981

Margreet de Pater

Op 20 december 1981 werd onze oudste dochter Emma geboren. Twee jaar later kwam Klaas ter wereld.

Emma, 20-12-1981

Ikzelf was net klaar met mijn psychiater-opleiding en zou later als sociaal-psychiater gaan werken bij RIAGG Haagland.

Hans, mijn man, is een uiterst zorgzame vader en nu grootvader. Als ik naar mijn werk moest en laat thuis kwam, dan kookte hij. Dat was naast zijn werk als natuurkundige. Hij onderzoekt scheuren in de aarde en heeft verstand van aardbevingen.

Drie dagen in de week werden de kinderen opgevangen door gastmoeder Joke en later Will Collée. Will was populair. Ze maakte lekkerder gehaktballen dan ik.

Nu werkt Emma als onderzoeker op het Erasmus MC, is getrouwd met Arno en moeder van Boris en Erik. Arno kan heel goed koken en is actief vader. En Emma

en Arno hebben twee paar grootouders om op Boris en Erik te passen. Het delen van zorg met anderen, daar heb ik nooit spijt van gehad.

Over netvliesloslatingen in Nederland en staaroperaties in Pakistan.

Margreet Hogeweg

In een domme vlaag van opruimwoede heb ik bij een verhuizing al mijn oude agenda's weggegooid. Ik put dus uit mijn geheugen.

In 1981 werkte ik als stafid op de afdeling oogheelkunde van het AZL, nu LUMC. Ik woonde ook in Leiden, op het randje van Oegstgeest in een fijn huis met een grote tuin. Dit had ik in 1974 gekocht voor zoiets als f 68.000, een ongelofelijke prijs naar huidige maatstaven en een goede start als huizenbezitter.

Het was de overgangstijd van de dikke staarbrillen naar de kunstlens-implantaties, en allerlei verschillende modellen werden uitgeprobeerd. In het AZL kwam voor dat doel elke week uit Antwerpen een Belgische oogarts. Inmiddels zijn kunstlenzen al lang absoluut standaard. Mijn eigen aandachtsgebied was het netvlies en de operatieve behandeling van netvliesloslatingen. En ook de netvliesafwijkingen door diabetes. Die behandelden we aanvankelijk met een xenonlamp, een vrij grove maar wel effectieve methode en later, verfijnder, met de argonlaser.

Ik was die jaren actief in de bergen en nam deel aan verschillende Nederlandse 'expedities', zoals in 1980 naar de Kedarnath Dome, een 6831 m hoge berg boven de bron van de Ganges in de Indiase Himalaya, en in 1984 naar de Spantik, 7027 m hoog in de Karakorum in Pakistan.

Rond die tijd ook kreeg ik de kans om vanuit het AZL een paar maanden in een groot oogziekenhuis in Taxila in het noorden van Pakistan te werken. Daar werden enorme aantallen staaroperaties verricht. We stonden al om 4 uur op en opereerden van 5 tot 9. Overdag werd de operatiekamer voor de algemene chirurgie gebruikt, vandaar. Ze gebruikten een snelle maar ouderwetse techniek. Daar moest ik tevoren op oefenen en omdat ik linkshandig ben, kreeg ik alleen linkerogen te opereren: dat was gemakkelijker. Pakistanen hebben vaak grote neuzen en die zaten dan niet in de weg!

Daar vierde ik ook Kerstmis in een afgelegen leprosarium, samen met Duitse Diaconessen, 'Christus Träger', fantastische vrouwen. Dat was nog vóór de tijd van effectieve behandeling van lepra: 25% van de patiënten was blind en 50% had de een of andere oogcomplicatie door lepra.

Het maakte grote indruk op mij. In de daarop volgende jaren deed ik onderzoek in India en in het noorden van Nigeria naar oogafwijkingen bij lepra, en ook in

Nederland. Vanuit het AZL ging ik eenmaal per maand naar Amsterdam, naar de lepra-polikliniek in het Binnengasthuis. Daarnaast waren er in die tijd ook maandelijkse lepra-sprekuren in Rotterdam en Groningen. De patiënten waren grotendeels afkomstig uit de ‘voormalige overzeese gebiedsdelen’. Uiteindelijk is het een soort van ‘specialiteit’ van me geworden.

Destijds was er nog veel academische vrijheid, zodat ik mijn reizen deels als betaald of onbetaald verlof kon opnemen, naast vakantiedagen. Later werd dat allemaal steeds moeilijker. Bovendien werd ik 40 en dat is de periode waarin vrouwen alles anders schijnen te willen. Dat gold in elk geval ook voor mij. Tijdens de ‘expeditie’ naar de Kedarnath Dome had ik Jan leren kennen en afgezien daarvan werd het tijd voor een nieuwe stap: ik nam ontslag in het AZL en ging een nieuwe en spannende toekomst tegemoet met een nieuwe relatie en uitdagend nieuw werk.

1978: Oefenen op de ‘Graeves incisie’ als voorbereiding op staaroperaties in Pakistan.

1980: Beklimming van de Kedarnath Dome in India

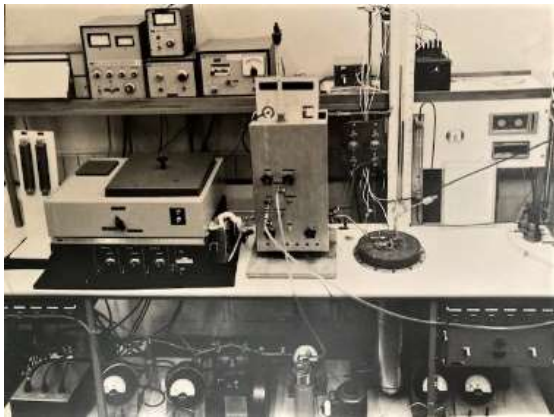
Het jaar van mijn doctorsbul

Maurice Peereboom

Grote bewondering heb ik voor al die mensen die zich nog precies weten te herinneren wanneer en waar bepaalde schokkende gebeurtenissen hebben plaatsgevonden. Ik behoor daar duidelijk niet toe.

Zo las ik, -1981 doorvorschend- dat er aanslagen waren geweest op de paus (Johannes Paulus II) en op de kersverse president van Amerika (Reagan), maar ook over het opzienbarende huwelijk van Charles en Diana. En, -passend bij de berichtgeving van vandaag- dat Reagan toestemming gaf tot de productie van de neutronenbom en dat het Israëliëse parlement instemde met de annexatie van de Golanhoogvlakte.

Ik kan mij niet herinneren dat dit tot grote commotie in West-Europa heeft geleid. Zelfs het feit dat AZ Ajax in de bekerfinale versloeg, heb ik kennelijk verdrongen. Er zijn, ook voor mij, uitzonderingen, zoals 9/11, maar op de onvermijdelijke vervolgvraag: waar was je op dat moment, kan ik dan geen antwoord geven. Het is dan ook louter toeval dat ik nu wel enkele goede herinneringen heb aan 1981, met name aan de laatste maand van het jaar, toen ik op 17 december mijn doctorsbul mocht ontvangen (op de foto's mijn opstelling waar ik overdag en 's nachts betekenisvolle meetresultaten mee hoopte te verzamelen).

Hoewel voor mij memorabel, voor de genodigden lagen de herinneringen geheel anders. Deze decembermaand bleek tot de top 10 koudste winters sinds 1901 te behoren. Op 17 december lag er een dik pak sneeuw (soms tot meer dan 10 cm) en vroomde het tot onder de 10 graden (in het archief: "de vergeten winter van 1981"). Het gesprek ging toen (en nog steeds) over hoe de gasten glibberend en glijdend heelhuids de aula wisten te bereiken, waaronder twee jonge belangstellenden.

Mijn zonen tijdens de promotie

Persoonlijk kreeg ik daar niets van mee, innerlijk verwarmd, trok deze dag volledig langs mij heen. Op de foto van de bul-uitreiking helemaal rechts prof.dr ir L.L. van Reijen, die ik 20 jaar later als mede-Probuslid mocht begroeten.

Het motto dat ik mijn proefschrift meegaf, ontleend aan de schrijver J.J. Peereboom (geen familie zover ik weet) in "Ik ben niet veranderd": "*Er is iets te zeggen voor zelfvoldoening, hoezeer ook misplaatst*". Ook hier ben ik niet in veranderd.

Op de bres voor Vijfherenlanden

Mechtild de Jong

In 1981 werkte ik als planoloog bij de provincie Zuid-Holland, met een nadruk op natuur- en landschap. Wij werkten met een groep van tien mensen aan het streekplan Zuid-Holland Oost, waarbij het de bedoeling was om dertig jaar vooruit te denken, zodat bestemmingsplannen, met een geldigheidsduur van tien jaar en een voorbereidingstijd van ook nog eens tien jaar, niet verouderd zouden zijn. Ook landinrichtingsprojecten en waterplannen moesten dezelfde kant opkijken.

Mijn eerste landinrichtingsproject werd de landinrichting Vijfheerenlanden, een gebied tussen Vianen, Gorinchem en Leerdam.

Polderlandschap tussen Meerkerk en Ameide (foto Michiel Verbeek)

De ideeën over het plan waren in grote lijnen al vrijwel rond, het zou een beperkte ruilverkaveling worden, zonder grote ingrepen in de wegenstructuur en de waterhuishouding. Een plan waarbij de omgeving gespaard zou worden. Maar toen kwam het Ministerie van CRM (Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk) op het idee om de relatienota in te voeren. Gebieden zouden worden aangewezen, waar boeren extra geld zouden krijgen, als ze hun bedrijfsvoering meer zouden richten op het behoud van weidevogels en natuur en landschap. Daarmee sloeg de vlam in de pan. De boeren wilden voor de rest van het gebied optimale agrarische omstandigheden, een bereikbaarheid voor de bedrijven voor grote

vrachtwagens, dus een toegankelijkheid voor het gebied voor zwaar vrachtverkeer, en een nieuw waterbeheerstelsel.

In mijn eerste vergadering stond Van Herk, de voorman van de agrariërs, zijn zaak te bepleiten. En als er niet mee akkoord zou worden gegaan, en hij stak zijn rechterhand op, dan zouden alle bomen aan de rechterkant van het Merwedekanaal worden gekapt. En als hij dan nog zijn zin niet kreeg, zou hij zijn linkerhand opsteken en zouden alle bomen aan de linkerkant van het kanaal worden gekapt. En buiten stonden alle boeren uit het gebied met hun tractoren klaar om dat te realiseren. Ik zat daar als enige vrouw, best wel met floep in de broek, (glipt daar een Limburgse uitdrukking uit mijn pen?) en wist niet in wat voor wereld ik terecht was gekomen.

Uiteindelijk is het toch nog goed gekomen, en na jaren van hard werken is er een plan aangenomen en uitgevoerd, waarbij de wegen verhard zijn, maar zodanig mooi ontworpen door Joke Tummers, de vrouw van ons oud-Probuslid Leo Tummers, dat het nog steeds een feest is om door dit gebied te fietsen. De monumentale boerderijen zijn gehandhaafd, en dankzij de natuur- en landschapswaarden is het gebied niet aangewezen als vestigingsplaats voor een tweede nationale luchthaven. Maar echt schot kwam er pas in dit plan toen ons Probuslid Richard Mentink als hoofd landinrichting daar ging werken, want hij vond het een uitdaging om landbouw te laten samen gaan met natuur en landschap.

Het is leuk om ergens aan meegewerkt te hebben waar je veertig jaar later nog met plezier en trots aan terugdenkt.

Een cultuurschok in 1981

Monique Kromhout

Het jaar 1981 was precies het jaar dat ik vanuit Afrika in Delft terecht kwam. Daarvóór woonde ik in Amsterdam, waar ik aan de UvA Culturele Antropologie en Planologie studeerde.

Samen met mijn huidige echtgenoot Rudi Westerveld, die ik in Mozambique heb leren kennen, reisde ik in het najaar van 1981 vanuit Mozambique via Brazilië, Bolivia, Peru, Venezuela, en San Francisco in de VS naar Delft. Nadat ik 2,5 jaar als planoloog in Mozambique had gewerkt was dat wel een behoorlijke “culture shock”, vooral het aanschouwen van het super luxe Hyatt Regency Hotel in San Francisco was gezien vanuit de armoede in Mozambique om te huilen, maar ook de overdadige hoeveelheid wasmiddelen en kattenvoer in de supermarkten van Delft waren choquerend. Er was in Mozambikaanse winkels soms, niet eens altijd, alleen maar één soort grote, vierkante blokken witte zeep te koop.

Als planoloog werkte ik in de hoofdstad Maputo bij de Nationale Directie voor de Volkshuisvesting. Eerst ruim een jaar aan slum-verbetering in de rietenstad. En in het jaar daarna werkte ik aan het verzamelen van gegevens voor het opstellen van een structuurplan voor de hoofdstad. Als basis voor het structuurplan diende in eerste instantie de Volkstelling van 1980 en daarnaast de gegevens uit een Huisvestingsonderzoek van datzelfde jaar. Al die papieren formulieren heb ik in een paar maanden tijd met de hand en een HP calculator verwerkt, er bestonden nog geen pc's in die tijd! Dat waren zo'n 120.000 enquêtes uit het Huisvestingsonderzoek en ca. 300.000 formulieren uit de Volkstelling. Een heidense klus, maar wel mooie demografische gegevens die daar uit kwamen!

Terug in Delft moest ik helaas nog wel m'n studie Planologie afronden met een scriptie. Hetgeen betekende dat ik weer achter de boeken moest, en bijna dagelijks op en neer naar Amsterdam. Om het afstudeerproces te bespoedigen nam ik een inval-baantje aan bij het adviesbureau OD 205 in Delft. Ik kon daar iemand tijdelijk vervangen en op die manier de Energie Nota, waar zij mee bezig was, afronden. En tijdens dat werk bij OD 205 ben ik dus inderdaad afgestu-deerd op een analyse van de demografische en economische ontwikkeling van Mozambique, met gebruikmaking van mijn monnikenwerk dat ik aldaar verricht had.

Monique met de Mozambikaanse kinderen

Het opschriftboekje

Monique van Smaalen-Croes

1981 was een jaar met meerdere gebeurtenissen, die voor mij een nieuw tijdperk inluiden. Ik werd moeder. Voor een ieder zal het helder zijn dat het moederschap een centrale rol in je leven speelt. In het najaar van 1981 werd mij mijn eerste baan als huisarts aangeboden. Het jaar daarvoor had ik de opleiding afgerond. Ik mocht zelfstandig met mijn huisartsentas op pad. Denkend hieraan pakte ik mijn huisartsentas weer eens uit. De tas waarmee ik visites ging rijden. Dus de stethoscoop zit erin, een otoscoop en nog een paar instrumenten. Die instrumenten zijn nauwelijks veranderd in de afgelopen 40 jaar. Maar ik trof nog iets aan: mijn opschriftboekje. Het kleine agendagrote klappertje waarin ik notities maakte welke medicatie je bij welke aandoening kunt voorschrijven, hoeveel, hoe vaak per dag, et cetera. Mijn geheugensteun dus.

Dat boekje heeft nooit mijn tas verlaten. Er zijn in de loop der jaren heel wat wijzigingen aangebracht. Het staat vol strepen en krassen. Maar de laatste 10 à 15 jaar heb ik het nauwelijks meer geraadpleegd. Internet had het overbodig gemaakt.

En toch: het bleef in mijn tas, het zit er nog in. Waarom? Het was mijn back-up uit mijn beginjaren, en zonder voelde ik mij niet volledig...

De stethoscoop, de otoscoop en ....het opschrijfboekje

Wat vertellen Probus-lezingen?

Peter Verheijen

Een aantrekkelijk aspect van de Probus activiteiten is dat er tijdens de bijeenkomsten lezingen gehouden worden. Sinds 1981 waren er meer dan 700 lezingen gegeven door zo'n 100 verschillende leden. Elk actief lid gaf een lezing met tussenpozen van 18 tot 23 maanden. Gezina van der Wal was de meest uitzonderlijke. Zij gaf in 33 jaar tijd 16 lezingen.

De besproken onderwerpen hebben een grote diversiteit. Uit de titels (verwerkt in de [woordwolk](#) hiernaast) blijkt dat naar schatting 10% over levensverhalen ging, en 20% over geschiedenis. Ook waren er lezingen over techniek en medische onderwerpen, elk 5%. Verder loopt het uiteen van zeer lokaal (*Kruisstraat 25*) tot heel globaal (*Het uitdijend heelal*), van heel persoonlijk (*Belle van Zuylen*) tot hele volken (*Mongolen in Iran*) en van sociaal (*armoede en sociale uitsluiting*) tot heel kapitalistisch (*Piketty*). Ook werden Sinterklaas, bier, wijn en humor herdacht.

Meestal was er op één bijeenkomst één spreker met één onderwerp. Vaak werd een thema verdeeld over twee bijeenkomsten. Een enkele keer traden twee sprekers samen op. Een andere vorm was dat de lezing gekoppeld werd aan een excursie, zoals in 1981, 1984 en 2016. In 2021 werd in verband met de Covid-19-maatregelen uitgeweken naar een nieuwe vorm namelijk videolezingen. Een goede oefening voor de grijze cellen!

Laten we de lezingen in 1981 vergelijken met 2021. In 2021 waren er twee nieuwe leden. Zij presenteerden hun levensloop en illustreerden daarmee tegelijk de ontwikkeling in de architectuur, respectievelijk de huisartspraktijk. Hoewel in 1981 alle leden natuurlijk nieuwe leden waren is er geen indicatie dat er toen ook dergelijke lezingen waren. In 1981 werden drie presentaties door externen gegeven, terwijl er recent slechts een enkeling als

Geen internet? Terug naar de oude schrijfmachine

Petra Steuteknuel

Ik krijg een brief van xs4all, met het bericht, dat de ‘vaste’ telefoon wordt overgenomen door KPN. Dat gebeurt op 1 mei. Ik moet dan zelf de telefoon aanmelden bij KPN. Daarvoor krijg ik twee brieven, één met een gebruikersnaam en één met een wachtwoord. Inderdaad, die heb ik gekregen.

Ik ga aan de slag, www.xs4all.nl, maar waar in vredesnaam moet ik die gebruikersnaam en dat wachtwoord invullen?

Ik wil gaan bellen met de helpdesk, maar... mijn telefoon doet het niet meer. Tja, het is inmiddels ook wel twee weken later. Wat nu? Gelukkig, ik heb een mobiel apparaat. Gebeld, duurde 30 minuten voordat ik een persoon aan de lijn kreeg. Intussen heb ik een leuk muziekje beluisterd.

Degene aan de andere kant, is dat een vrouw, een man? De stem klinkt als een manspersoon. Maar lhtbi+ is aan de orde van de dag. Hoe moet ik aanspreken? En nu schrijven? Ik gebruik maar “de stem”. Ik word door de stem begeleid, en nu blijkt dat ik naar de modemsite van Fritz!Box had moeten gaan. Ja, dat stond niet in de brief.

Plotseling heb ik geen verbinding meer op de laptop... en alle lichtjes op het modem knipperen. Gelukkig, de stem is er nog. Hij vraagt het serienummer van de modem, en dat weet ik, 7170.

Maar mevrouw, zegt de stem, dat modem is wel 20 jaar oud, dus dat is stuk. Haal de stekker maar uit het stopcontact, u krijgt een nieuw modem opgestuurd. Over twee werkdagen wordt het bezorgd.

Daar zit ik nu. Geen internet, geen printer, geen vaste telefoon. Terug naar... 1981 ongeveer. In die tijd, had ik ook geen mobiel. In het ziekenhuis, waar ik toen werkte had ik een pieper. En verder zou ik afhankelijk geweest zijn van de burens met telefoon of van een telefoonsel.

En nu moet ik mijn stukje voor Probus nog tikken.

Het is al vrijdag 13 mei... deadline. Gelukkig, ik heb nog een oude schrijfmachine, vlug een A4tje erin. Dat gaat lukken. Kan het stukje vanavond toch in de brievenbus bij Els. Zo gedacht, zo gedaan.

Thuisgekomen doe ik een beetje balorig de stekker van het modem in het stopcontact. En jawel, na een paar minuten knipperen is er weer rust bij de lichtjes. En, ik heb weer internet. Wonder der techniek

Petra op haar Underwood

Kiplanning en Kroning

Pieter van der Kuur

Ik moest echt in mijn geheugen graven naar een gebeurtenis in 1981 die voor de lezer interessant zou kunnen zijn. Ik stuitte op een in dat jaar door mij op te zetten en uit te voeren meetcampagne in de delta van de Ganges in Bangladesh. Dit land was (en is) één van de armste landen ter wereld. Om de waterverdeling voor de landbouw te kunnen verbeteren, wilde UNDP een numeriek model van het hele rivierenstelsel laten ontwikkelen. Het ging hierbij vooral om het voorspellen van de zoutgehalten in de benedenloop, die sterk afhankelijk waren van de rivierafvoer. Door de lage afvoer in het droge seizoen wordt het zoutgehalte in de delta te hoog, waardoor het aantal oogsten per jaar sterk beperkt wordt. UNDP benaderde mijn werkgever, het Waterloopkundig Laboratorium in Delft, om de mogelijkheid van zo'n model te bespreken. Afgesproken werd om eerst een vooronderzoek te doen naar de beschikbaarheid van data in Bangladesh en een meetcampagne uit te voeren. De Bangladesh Water Development Board (BWDB, vergelijkbaar met onze RWS) was zeer geïnteresseerd om dit met het WL uit te voeren. Ik kreeg de projectleiding en toog met een ervaren WL-hydrograaf naar Bangladesh. We waren daar tijdens het eind van de droge periode: 40°C en 100% luchtvochtigheid. Ik herinner me dit goed.

De beschikbare afvoer voor reductie van de zoutindringing in de droge tijd wordt sterk bepaald door wat buurland India doorlaat bij de Farakkadam in de Ganges, net voor de grens met Bangladesh. Dit is tot op heden een bron van spanning tussen de twee landen.

Ik vroeg in mijn onschuld aan de BWDB om kaarten van het gehele deltagebied. Dit leidde tot grote stilte aan tafel. Er werd mij uitgelegd dat een ruime strook langs de grens met India in feite een no-go area was voor buitenlanders, zeker als ze zoutindringing wilden bestuderen. Om het primaire doel van het project, het opdoen van ervaring met het proces van dataverzameling, toch te realiseren besloot ik het zonder de kaarten van deze grensstrook te doen.

Een zucht van verlichting klonk in de ruimte. Men zou het voorstel voorleggen aan hogehand. Na twee dagen had ik zwart op wit toestemming. De volgende dag ging ik onder begeleiding van een militair in uniform naar de kaartenkamer in het midden van een zeer grote ruimte waarin honderden archiefkasten stonden, boordevol dossiers (Engels, Urdu en Bengaals). De begeleider liep rondjes om de kaartenkamer en keek door de ramen om mij te controleren.

Het meetprogramma voor de survey in de delta werd voorgelegd aan een directeur van de BWDB. Deze directeur had twee opmerkelijke werkmethodeken. De eerste was het 'simultaan vergaderen'. Hierbij zit de directeur aan een ronde

tafel, waar zo'n 10 stoelen omheen staan, achter een stapel brieven en rapporten. Aan de tafel vinden verschillende vergaderingen plaats van enkele personen, sommige staand. De directeur is bezig met zijn eigen werk, maar volgt ook alle vergaderingen. En als hij door het onderwerp of een enkel woord wordt getriggerd mengt hij zich in het gesprek.

De tweede werkmethode is die van 'de vloer als uitbak'. Als de directeur een brief of dossier bekeken heeft en geparafeerd, doet hij een elastiek om het dossier en gooit dit over de hoofden van de aanwezigen de kamer in. Een bode raapt het op en brengt het weg. Bij terugkeer legt hij nieuwe dossiers op de tafel voor de directeur. De eerste keer dat in mijn aanwezigheid de worp plaats vond, scheerde het dossier over mijn hoofd. Uit het vervolg begreep ik dat het niet persoonlijk bedoeld was.

Dit observerend maakte ik me grote zorgen of ons project goedkeuring zou krijgen. Maar het gebeurde. De directeur zette zijn parafen en de goedkeuring viel met een luchtlanding op de mat. Aan het werk dus.

Het meetprogramma maakte gebruik van alle zes meetschepen van de BWDB. Elk schip zou een eigen route varen. Geen communicatiemiddelen. Wij voeren op een zevende schip, 'het vlaggenschip', voor coördinatie, calamiteiten, etc. Medio april voer de vloot uit op weg naar de delta. Na ca. 10 dagen zouden de meetboten zich weer melden en hun meetdossier per koerier opsturen naar Dhaka, de hoofdstad. Wij planden daar dan te zijn. Een week later zou de tweede, identieke meetcampagne starten.

Na 2,5 dag meten en varen viel mij op dat de cola lauw was en iedere maaltijd (ochtend, middag, avond) uit kipcurry bestond. Ik ging op zoek naar de koelkast waar de kip in bewaard werd en waar kennelijk geen plaats was voor de cola. Ik vond... een kippenhok op de voorplecht met zeker 20 kippen, die opgewekt en zo te zien welgevoed op weg waren naar hun levenseinde. Ik wist genoeg: tijdens de tientallen resterende maaltijden altijd kipcurry.

Bij terugkeer in onze werkruimte annex eethoek vertelde ik mijn collega over de ontdekte menukaart. Hij had veel gewerkt in Bangladesh en zei dat Bangladesh al jaren zo arm was dat alleen bij de elite kip op tafel kwam. De BWDB was dus op zoek gegaan naar kip-fondsen om de kans op succes van het meetproject te maximaliseren. Dagelijks telden wij de resterende kippen. Er bleek een duidelijk verband tussen het restant kippen en het resterende aantal maaltijden van de meetcampagne.

Heel toevallig bleek in de week tussen de 2 meetcampagnes de kroning van prinses Beatrix plaats te vinden. Het feest op de Nederlandse ambassade gebruikten wij dankbaar voor een kipontwenningskuur.

Wat ons bezig hield in 1981

Rein Saariste

Daar ik bezuiden de rivieren ben opgegroeid, zijn de katholieke gebruiken mij beter bekend dan van een gemiddelde protestant verwacht zou kunnen worden. Vandaar dat, toen we in 1981 plannen maakten om in de zomer weer naar het warme zuiden te vertrekken, het idee opkwam om langs Lourdes te rijden om te zien hoe ze daar met de wonderen omgingen. Het bleek een grote parafernaliamarkt te zijn.

Door naar Spanje. Mooi meer over de Pyreneeën. Onze tent kwam zo aan het water te staan. Van hieruit deden we tripjes. Anneke met onze zonen. De oudste, die later software-ontwerper is geworden bij een grote Amerikaanse bank, let prima op als zijn moeder wat voorleest, de jongste, die seniorontwerper bij een landelijk architectenbureau is geworden, denkt er het zijne van en kijkt alvast verder.

In het najaar, was er een grote antikruisraketten-demonstratie in Amsterdam. We zijn er met z'n allen naar toe geweest, zoals je dat toen deed als 41-jarige, om je zorgen te uiten over de toestand in de wereld. De jongens hadden hun eigen spandoek vervaardigd.

Ervaringen teruggevonden door Rein Saariste, nog steeds op het zelfde adres en met dezelfde vrouw als 40 jaar geleden.

Ruilverkaveling of juist niet

Richard Mentink

Eind zeventiger jaren werd ik overgeplaatst van het rustieke Drenthe naar het Randstedelijke Zuid-Holland, hetgeen privé voor Elly en mij, als Achterhoekers, een hele belevenis was. Ik beperk mij hier tot mijn werkzame bestaan. Daar zitten veel herkenningpunten in voor de veranderingen die zich in de afgelopen 40 jaar hebben voorgedaan.

In de jaren rond 1981 werkte ik bij de Landinrichtingsdienst van het ministerie van Landbouw, Natuur en Visserij, de dienst die ging over de ruilverkavelingen. Het was een geoliede machinerie, die jaarlijks 50.000 ha op de schop nam. En die doelstelling resulteerde in een veeleisende opstelling in de richting van medewerkers en vooral richting leidinggevendenden. Ik was best wel trots dat ik aangenomen werd, al wist ik dat ik bijvoorbeeld elke vijf jaar moest rekenen op overplaatsing om verstrengeling met lokale belangen te voorkomen.

Zo kreeg ik in 1977 de leiding over de ruilverkavelingen op het vasteland van Zuid-Holland. In dit gebied stagneerde de voortgang van de ruilverkavelingen. En dat heb ik geweten. Ik kreeg in 'Rijnstreek-Zuid', het gebied tussen Leiden en Alphen aan den Rijn, een actiegroep verbonden aan de Universiteit Leiden (Ter Keurs voor insiders), tegenover mij. Het draaide toen om verlaging van het polderpeil in veenweidegebieden om de bruikbaarheid (en daarmee de uitruilbaarheid) van de grond voor de melkveehouderij te verbeteren. De discussies trokken landelijk de aandacht vanwege de fundamentele inhoudelijke argumentatie en de mogelijke landelijke precedentwerking. Centraal stond de invloed van polderpeilverlaging op de stand van de weidevogels.

Over het wel of niet doorgaan van een ruilverkaveling vond een stemming plaats. Zo'n stemming was in feite een referendum, iets

wat we nu helemaal niet meer kennen bij ingrijpende overheidsactiviteiten. Zo'n stemming leidde ook tot nieuw draagvlak onder de boeren. De ondernemer van het bedrijf op de foto hierboven was fel tegen, maar na de positieve uitslag meldde hij zich als eerste voor verplaatsing van zijn bedrijf naar de andere kant van de spoorweg, waar het grootste deel van zijn grond lag.

Tegenwoordig roept verlaging van het polderpeil nog steeds discussies op, maar is de focus verlegd naar het klimaat: door diepere ontwatering van veengronden komt er veel CO2 vrij.

In de 'Vijfheerenlanden', tussen Vianen en Leerdam, deed zich een ander fenomeen voor. Dat was het laatste deel van het rivierengebied waar de wals van de ruilverkavelingen nog niet over heen was gegaan. Vanuit andere ministeries en de provincie werd vol ingezet op het ongemoeid laten van een groot deel van dit gebied. Het was de tijd van de zogenaamde Relatienota, waarin beleid was uitgestippeld om in 200.000 ha de natuur te laten prevaleren. De onderhandelingen daarover waren onderdeel van de planvorming voor deze ruilverkaveling en deze verliep daardoor uitermate moeizaam.

Bewoners aan de Smalzijde in Nieuwland keerden zich hevig tegen aantasting van hun voortuinen, die nodig was om te voldoen aan de normen van de dienst, de VEM. Mede met behulp van Joke Tummers is toen een gedifferentieerd ontwerp voor de 'te verbeteren weg' met verschillende bermbreedtes tot stand gekomen. De Smalzijde markeerde het einde van de VEM, dus meer ruimte voor de rond 1981 opkomende mondigheid van boeren en burgers.

De wereld van de ruilverkavelingen werd in die tijd bevolkt door mannen. En opeens verscheen in de Vijfheerenlanden een vrouw aan tafel. Dat was voor de boerenstand even wennen. Zij trad op namens de provincie, een partij die normaliter niet de boventoon voerde, maar rond 1981 opeens wel. Die vrouw was ons lid Mechtild de Jong. Telkens bracht zij weer nieuwe onderhandelingspunten in, hetgeen lastig was voor mijn werk, maar de onderlinge waardering heeft daar niet onder geleden. Mechtild heeft mij zelfs voorgedragen als lid van Probus '81.

Dagelijks naar de Zuidas

Rien de Bruin

De eerste uitdaging om iets over ervaringen van rond 1981 te kunnen melden is een beetje kloppend tijdsbeeld te krijgen. Door wat gegoogel beginnen zich langzaam de contouren af te tekenen van een periode vol nieuwe ontwikkelingen in een tamelijk zorgeloze tijd.

In dat jaar waren we 12,5 jaar getrouwd en woonden we in een heerlijk huis. Nog onbewust van de tachtiger-jaren-crisis waarin, naar achteraf bleek, ons huis flink ‘onder water’ kwam te staan. Inmiddels zijn we een aantal crises verder en te boven.

Ons oudste kind ging naar de middelbare school. Het CLD, waar ik zelf ook op had gezeten, huisde nog in de oude villa Bimini aan de Delftweg. De bouw en verhuizing naar het Molenhuispad was in voorbereiding. Het was de opmaat naar schaalvergroting en veranderingen die, denk ik, niet alleen positief hebben uitgekapt.

Mijn werkplek was in Amsterdam, dus dagelijks een rit over de A4 naar het NMB-hoofdkantoor, dat toen een van de eerste gebouwen was aan wat later de Zuidas genoemd zou worden. De A4 bleek tot op de dag van vandaag een eeuwige bouwput met nog altijd knelpunten en lange files. Ik heb daar minstens 12.000 uur gereden of gestaan. Het toen immense NMB-gebouw is inmiddels gestript, en een onooglijk element in een enorm complex aan die Zuidas.

Beroepsmatig hield ik me bezig met administratieve automatisering. Na een amateuristische beginperiode stonden we aan het begin van de professionalisering van dat vakgebied. Systemdenken, methode- en werkwijze-ontwikkeling en integrale aanpak van veranderingsprocessen zorgden voor een toenemende automatiseringsgraad en betere efficiëntie. Technische ontwikkelingen zorgden voor continue capaciteits- en snelheidsverhoging, essentieel voor adequate oplossingen. De trend was vooral in de richting van grote geïntegreerde systemen die op centrale computers liepen. Maar dat zou anders gaan uitpakken.

Spelcomputers, zelfbouw pakketten en de populaire Commodore en Sinclair (P80) hadden al enige tijd hun intrede gedaan op de consumentenmarkt. Maar juist in 1981 werd de start gegeven voor een spectaculaire ontwikkeling: de presentatie van de eerste IBM PC met de inmiddels al antieke floppydisk stations. Het was ook de basis voor de Microsoft groei (MS-DOS en later Windows). Aanvankelijk werden die ontwikkelingen met scepsis ontvangen (wie wil er nou zijn computer mee naar huis nemen), maar het bleek een doorslaand succes.

De huidige werkelijkheid van een nog steeds uitbreidende digitalisering, en de dominante positie van technologiebedrijven daarin, spreekt boekdelen.

In 1981 hadden we eigenlijk nauwelijks een idee van wat ons nog te wachten stond. Sindsdien waren er spectaculaire ontwikkelingen, zoals de introductie en verdere ontwikkeling van de personal computer.

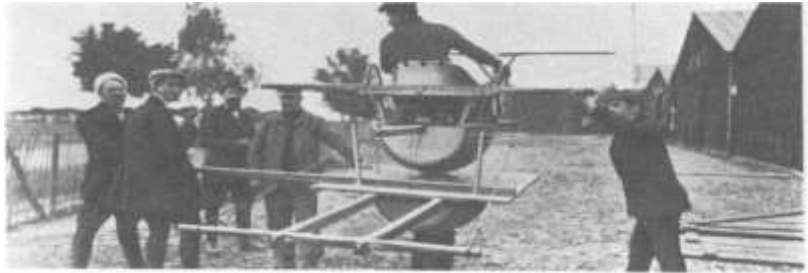

De eerste IBM PC

Vliegsimulatie voor piloten

Ruud Hosman

Voor de training van verkeersvliegers wordt sinds het begin van de luchtvaart gebruik gemaakt van vliegtuig-simulatoren. Aanvankelijk zeer rudimentair, in en na de Tweede Wereldoorlog al meer geavanceerd. Met name in de jaren zestig werd er technisch veel meer mogelijk door de introductie van digitale computers, en werden zes-graden-van-vrijheid-bewegingssystemen ontwikkeld.

Antoinette trainer, ca 1910

Rond 1981 deed ik onderzoek bij de TU Delft, faculteit Luchtvaart- en Ruimtevaarttechniek. Daar was in de jaren daarvoor een vliegtuigsimulator ontwikkeld voor onderzoek, die was voorzien van een bewegingssysteem met voor die tijd uitzonderlijk goede bewegingskwaliteit. In de jaren '70 had ik met dat bewegingssysteem de drempelwaarden voor bewegingswaarneming bepaald en de beschrijving van het dynamisch gedrag van het evenwichtsorgaan vastgelegd.

Moderne Flight Simulator

Dat was mooi, maar de vraag bleef: heb je een duur bewegingssysteem (anno 2022 € 800.000) nodig voor het trainen van vliegers; kan dat niet zonder beweging. In hoeverre draagt bewegingsstimulatie bij aan het stuurgedrag van de vlieger? En als dat belangrijk is, wat moet je dan goed doen?

Stel: een verkeersvliegtuig gaat van A naar B, zeg 1000 km ver. De vliegtuigsimulator blijft binnen de beperkingen van het bewegingssysteem. De gesimuleerde beweging is dus nooit gelijk aan die van het vliegtuig.

Wij gebruiken ons visuele systeem, ons evenwichtsorgaan en de druk- en krachteffecten op het lichaam om onze eigenbeweging waar te nemen.

We wisten wel dat iemand, die geboren wordt zonder functionerend evenwichtsorgaan, het ontbreken van dat deel van de bewegingsinformatie aardig kan compenseren met behulp van zijn/haar visuele bewegingsinformatie, maar ze hebben wel een aantal belangrijke beperkingen.

Kan je dan uit kostenoverweging de bewegingsstimulatie met een duur bewegingssysteem niet weglaten? Nader onderzoek naar de bijdrage van zowel het

visuele systeem als het evenwichtsorgaan aan bewegingswaarneming was geboden om die vraag te beantwoorden. Dat is geen onderzoek dat je binnen een jaar uitvoert, maar de belangrijkste stappen zijn in 1981 gezet.

Als eerste hebben we gekeken naar de visuele bewegingswaarneming. Dat deden we door visuele stimuli in het centrale gezichtsveld en het perifere gezichtsveld te presenteren met displays. Daaruit bleek dat je de stand van het vliegtuig veel nauwkeuriger en sneller kon waarnemen dan standsverandering van het vliegtuig en rotatiesnelheid.

Visuele stimuli werden een korte tijd gepresenteerd in het centrale of het perifere gezichtsveld waarop de proefpersoon de grootte van de stimulus zo snel mogelijk op een toetsenbord moest aangeven. Grootte en reactietijd werden geregistreerd. Hieruit kwamen een paar opmerkelijke resultaten.

Stand of positie kon na zeer korte presentatietijd, 80 milliseconde (ms), nauwkeurig worden waargenomen met een reactietijd van 0,75 seconde. Standsverandering of snelheid echter had een langere presentatietijd, 250 ms, voor een correcte waarneming nodig en een langere reactiesnelheid, 0,84 seconde. Ook was de waarneming van stand of positie nauwkeuriger dan voor bewegingssnelheid.

Vervolgens werd het visueel en vestibulair (door middel van het evenwichtsorgaan) waarnemen van bewegingssnelheid gemeten met behulp van displays en het bewegingssysteem. Daarvoor was natuurlijk echte beweging met het bewegingssysteem nodig. Resultaten werden vergeleken met die met dezelfde beweging maar alleen gepresenteerd op de displays. Uit de resultaten van de verschillende experimenten die we hebben uitgevoerd bleek dat het waarnemen van de beweging met echte beweging een 200 ms kortere reactietijd heeft dan met alleen visuele presentatie van dezelfde stimulus. Bovendien is de waarneming met echte beweging nauwkeuriger dan met visuele presentatie. Een 200 ms langere reactietijd heeft bij de besturing van een voertuig als een auto en een vliegtuig een belangrijke invloed op je stuurgedrag en stuurprestaties. Je moet heel wat alcohol naar binnen hebben om zo'n grote toename van je reactietijd te bewerkstelligen.

Onze conclusie was dan ook dat het evenwichtsorgaan een zeer belangrijke rol heeft bij het waarnemen van de vliegtuigbeweging en het genereren van stuurgedrag bij de besturing van vliegtuigen en dat het simuleren van die beweging in trainingssimulatoren van groot belang is. Dat vind ik nog steeds als onderzoeker en vlieger, hoewel de taak van de vlieger in de huidige hoog geautomatiseerde vliegtuigen duidelijk veranderd is.

Mijn herinneringen aan het jaar 1981

Walter Kickert

Mijn zoon Marc

Mijn belangrijkste herinnering aan het jaar 1981 is dat het het eerste levensjaar van mijn eerste zoon Marc was. Hij was op 2 december 1980 veel te vroeg geboren zodat ik hem wekenlang alleen in de couveuse mocht vasthouden. Marc mocht pas uit de couveuse met de Kerst. Het mooiste kerstcadeau ooit, de thuiskomst van mijn zoon. Ik zal het nooit vergeten. Het hele jaar 1981 was ik dus vooral bezig met het bewonderen van mijn prachtige mannetje. Het kleine wurm paste toentertijd tussen mijn kin en borst. Inmiddels is het kleine wurm een kop groter dan ik (zie foto).

Politieke ideologie

Een andere belangrijke herinnering aan het jaar 1981 is mijn groeiende aversie tegen politieke ideologieën.

Ik was in 1980 na mijn afgesloten promotieonderzoek in de vakgroep organisatiekunde aan de Technische Hogeschool Eindhoven verkast naar de vakgroep bestuurskunde aan het Instituut voor Politologie van de Katholieke Universiteit Nijmegen (zie foto). Dat instituut was toen berucht als het tweede Marxistische bolwerk. Het eerste was uiteraard dat aan de Universiteit van Amsterdam.

Tijdens mijn dissertatieonderzoek in Eindhoven was ik met mijn toen al beruchte 'genuanceerdheid en diplomatie' in aanvaring gekomen met de 'machthebbers'. Ik had in het Hogeschoolblaadje vermeend beledigende opmerkingen over het bestuur gemaakt

Villa Stella Maris in 1945

en werd vervolgens gedwongen (op straffe van ontslag) om een rectificatie te publiceren.

Mijn latere zoete wraak was de laatste stelling in mijn proefschrift: “rectificatie dient niet verward te worden met falsificatie”. De heren lieten het passeren. Ik was immers toch al gebrandmerkt als linkse oproerkraaier.

Eenmaal aangekomen op het Instituut voor Politicologie in Nijmegen duurde het niet lang voordat het zoveelste studentenprotest uitbrak en ik mij ook op het strijdtoneel bevond. En aangezien ik bij de vakgroep Bestuurskunde hoorde, was ik in de ogen van de ‘echte linkse’ politicologen per definitie een ‘rechtse’ conservatief.

Ik weet nog dat ik toen erg hard gelachen heb. Een paar maanden geleden was ik een linkse oproerkraaier, en nu was diezelfde persoon een rechtse conservatief. Belachelijk. Ridicueel.

Na mijn wilde linkse studentenjaren was ik al behoorlijk van mijn politieke geloof gevallen, en dit voorval deed mijn aversie tegen politieke ideologieën alleen maar verder groeien. Ik ben er inmiddels allergisch voor.

Ik ben niet geïnteresseerd in andermans meningen, opvattingen en oordelen.

Ik ben meer geïnteresseerd in empirische feiten dan in normatieve uitspraken.

Leven zonder werk?

Willem Merens

In 1978 werd mijn Henriette “als vrouw met kinderen” ontslagen als wetenschappelijk medewerker bij het TNO-Instituut voor Preventieve Geneeskunde in Leiden. Dit was haar eerste baan, eerst als student-assistent, later als afgestudeerd (medisch) socioloog. Haar laatste project aldaar, een groot landelijk onderzoek naar de levenservaringen van arbeidsongeschikten (WAO'ers) was toen ongeveer afgerond.

Wat nu? Haar leven was in 1978 drukbezet: naast haar werk in Leiden was Henriette in 1978 net in de gemeenteraad in Delft gekozen om meteen fractievoorzitter van de grootste fractie, die van de PvdA, te worden. O ja, ze was ook nog moeder van twee kleine dochtertjes, toen drie en één jaar oud. Een nieuwe werkring was even niet aan de orde en kwam ook niet aan de orde, want haar fysieke conditie begon, mede door al deze werkdruk, kuren te vertonen. In november onderging ze een darmonderzoek. Diezelfde avond werd ze thuis geveld door hevige buikpijn. Een acute operatie van de, als gevolg van deze kleine medische ingreep veroorzaakte buikvliesontsteking, moest die nacht worden uitgevoerd.

De operatie was succesvol, maar de patiënt was wel behoorlijk verzwakt. Weg fractievoorzitterschap en voorzichtig leven voortaan. Maar niets doen? Uitgesloten, dan zou Henriette pas echt ongelukkig worden. De gedachte kwam op om het onderzoeksrapport bij TNO-NIPG tot een proefschrift om te werken. Daartegen bleek geen bezwaar te bestaan en in 1979 begon Henriette thuis achter haar bureau met deze nieuwe levenstaak, in het begin gedurende een paar uur per dag om 's middags te rusten, met steun van haar lieve ouders en een oppas, die frequent voor de kinders kwamen zorgen. Ikzelf kwam wekelijks een middag naar huis en ik deed boodschappen.

Henriettes werk vorderde gestaag, ze had assistentie van een statisticus ingeroepen en onderhield een regelmatig contact met de beoogde promotor, Prof. Hans Philipsen, Henriettes afstudeerhoogleraar, die inmiddels een benoeming in Maastricht had aanvaard om aan de nieuwe universiteit een sociale faculteit op te richten.

In 1981 naderde de voltooiing van het werkstuk en werd het tijd een datum te bepalen om het in Maastricht aan het oordeel van de promotiecommissie te onderwerpen. Omdat de sociale faculteit in 1981 in Maastricht nog niet het levenslicht had gezien, zou de promotie in de Medische Faculteit plaatsvinden waar Hans Philipsen tijdelijk onderdak had gevonden als hoogleraar Medische Sociologie. Het proefschrift werd in de faculteit van de promotor op de tekstverwerker

uitgetikt, in Aken werd voor een redelijk tarief een offsetdrukker gevonden, een sfeervol restaurant in de Maastrichtse binnenstad werd gereserveerd. Logeren konden we bij een vroegere NIPG-collega van Henriette, die eveneens aldaar hoogleraar medische sociologie was geworden (en ook in de promotiecommissie plaats zou nemen).

Op 11 december was (daags na mijn verjaardag) de grote dag waarbij ik, met Henriettes vroegere assistent-onderzoeker, als paranimf mocht optreden. Henriette hield de regie goed in de hand en bleef soms zo lang aan het woord dat een vragensteller zijn hand moest opsteken om aandacht voor zijn vraag te krijgen. Onze dochtertjes waren present, de ene dommelde wat in en de ander was druk met een spelletje in de weer. De receptie was goed bezocht en het diner gezellig. Na drie jaar schijnbaar zonder werk te hebben geleefd had Henriette de titel van het proefschrift goed gekozen: *Leven Zonder Werk!*

Eén van de uitkomsten van haar onderzoek was namelijk de negatieve *De blijde paranimf*

ervaring bij vele WAO'ers, dat hun leven meer bepaald werd door het gemis van werk dan door de beleving van de handicap.

En Nederland kreeg er op 11 december 1981 een bijzonder type Doctor in de Geneeskunde bij.

De weg naar wokeness

Willem van Gorkum

De meteoriet die op 22 januari uit de lucht kwam vallen in Mlemba, een dorpje in het gebied van senior chief Sitola, in Malawi, is de meest wereldschokkende gebeurtenis uit 1981 die me bijstaat. Zonder een link te suggereren tussen deze kosmische gebeurtenis en mijn 'awakening', herken ik voorvallen in dat jaar die deze gedachte zouden kunnen rechtvaardigen.

Ik werkte in die tijd in Malawi, aan een 'betere wereld'. Malawi werd geregeerd door ene dr. Banda, aangesproken als: The life president, Ngwazi dr. H. Kamuzu Banda. De man had kort daarvoor nog een medische praktijk in Engeland en was, als een van de zeldzame inheemse academici van die tijd, aangezocht om als wijze, oudere man leiding te geven aan het dekolonisatieproces van Nyassaland. Dr. Banda was een bijzonder man, ongetwijfeld intelligent. Hij had geloof ik drie of vier studies afgerond. Hoewel hem een 'zachtmoedig' karakter werd toegeschreven, ontwikkelde hij al vlug autoritaire trekjes en werd de eerste van een, helaas lange, serie hedendaagse Afrikaanse dictators. Hij leidde een buitengewoon repressief regime.

Rond deze Banda ontwikkelde zich een persoonlijkheidscultus die zijn weerga niet kende. Ministers of andere hoogwaardigheidsbekleders die in hun toespraken nalieten om minstens vijf keer te herhalen dat al het goede dat Malawi overkwam, te danken was aan de Ngwazi, zagen hun carrière en soms zelfs hun leven voortijdig tot een einde gebracht.

Zo'n dystopische omgeving, waar normen en waarden systematisch één richting opgestuurd worden, doet je soms twijfelen of je antenne voor goed en kwaad nog wel juist is afgesteld.

Het familiekiekje uit '81 (zie foto hiernaast) toont duidelijk hoe slecht het met mijn awakening gesteld was. Pas 30, 40 jaar later, terug in Nederland, ben ik erachter gekomen dat een "woke persoon" vragen stelt bij het "indiaantje spelen" van kinderen.

Hoe anders verliep mijn awakening 'lokaal'. Op hetzelfde kiekje zien we ook nog een hut, door mijn "gardenboy" gebouwd als speelhut voor de kinderen. De constructie was nog maar net afgerond of ik kreeg een aanschrijven van de municipality om het geval onmiddellijk te verwijderen. Met als toelichting dat de president, (om de hoek stond een van zijn paleizen), als hij langs reed niet met dergelijke bouwsels geconfronteerd wilde worden. In de wereld van Banda leefde zijn volk in moderne, rechthoekige huizen. Dit verklaarde waarom je in Malawi nooit de gebruikelijke dorpjes met traditionele hutjes tegenkwam, wanneer je van het

vliegveld naar de stad reed. Later ontdekte ik dat de bewoners ze een paar kilometer verder, uit het zicht, weer opnieuw opbouwden.

Deze Banda kreeg het op een dag in zijn hoofd een school te stichten waar Afrika's elite opgeleid zou worden: de Kamuzu Academy. Een soort Eton van Afrika, te bouwen in zijn geboortedorp. De toelatingseisen zouden hoog zijn, slechts voor de drie beste leerlingen van elk district was er plaats. Leraren dienden vloeiend te zijn in Latijn en Grieks. Afrikaanse kandidaten hoefden niet eens de moeite te nemen om te solliciteren. Een zwembad, golfbaan, de bibliotheek zou een kopie worden van de Library of Congress in Washington. Kosten noch moeite zouden gespaard worden en... wie werd benoemd om zorg te dragen voor de watervoorziening? Deze opdracht weigeren was geen optie. Toen mijn project voltooid was, nam ik een welverdiende vakantie, een rondreis door India. Maar een dag voor we het vliegtuig zouden instappen, kreeg ik de aanzegging me beschikbaar te houden voor de officiële opening van de Kamuzu Academy, 21 november 1981. Je eerste gedachte is natuurlijk, whow, moet er iemand beschikbaar zijn om geëxecuteerd te worden, in geval er iets misgaat?

Mede hierom houd ik mijn twijfels of de staat van woke en wokeness wel is weggelegd voor iemand als ik. Ik doe al tijden mijn best om de semantiek van 'slaaf' en 'tot slaaf gemaakte' te doorgronden, maar kan ondertussen beter toegeven dat dit mijn pet ver te boven gaat.

De kinderen van Gorkum

